

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
KATEDRA STUDIÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

2012 PRAHA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Ludmila Růžičková

Možnosti neziskového sektoru v oblasti náhradní rodinné péče

Vedoucí práce : Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita jako studijní text.

Abstrakt

Tématem diplomové práce s názvem „Možnosti neziskového sektoru v oblasti náhradní rodinné péče“ je popis rolí, funkcí a možností nestátních neziskových organizací v oblasti náhradní rodinné péče. Prvním cílem je zmapování těchto organizací. Dalším cílem je deskripce systému náhradní rodinné péče, popis rolí a možností neziskového sektoru v této oblasti z pohledu zástupců veřejné správy i zástupců neziskových organizací věnujících se náhradní rodinné péči. Popis je vytvořen na základě kvalitativní analýzy rozhovorů se zástupci veřejné správy i neziskového sektoru z této oblasti. Velký důraz je kladen na analýzu stavu spolupráce v rámci celého systému náhradní rodinné péče. Na základě našich zjištění jsou v poslední části formulována doporučení pro zlepšení systému práce s ohroženými dětmi v České republice.

This thesis „The Options of the Non-Governmental Organizations in the Substitutional Family Care“ deals with the description of the roles, functions and options of the non-governmental organizations in the field of the substitutional family care. First objective is to create a list of these organizations. Next objective is a description of the substitutional family care system as well as a description of the roles and options of the nonprofit sector in this field from the non-governmental organization's employees point of view. This description is based on the analysis of interviews with these employees as well as the employees of the governmental organizations from this field. This thesis also focuses on the collaboration in the substitutional family care system. The last part offers a summary of the outcomes and some recommendations for the improvement of children at risk assessment system.

Klíčová slova:

náhradní rodinná péče, nestátní neziskové organizace, neziskový sektor, osvojení, adopce, pěstounská péče, sociálně-právní ochrana dětí, veřejný sektor, spolupráce

Obsah

1	Úvod	1
2	Teoretická část.....	5
2.1	NRP v České republice	5
2.1.1	Pěstounská péče	7
2.1.2	Osvojení (adopce).....	8
2.1.3	Poručenství	8
2.1.4	Svěření dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče	8
2.1.5	Hostitelská péče	8
2.2	Výkon sociálně-právní ochrany dětí (SPOD)	9
2.3	Transformace.....	10
2.4	Teorie neziskového sektoru.....	11
2.4.1	Definice NNO.....	12
2.5	Role NNO.....	14
2.5.1	Funkce organizací občanské společnosti.....	14
2.6	Teorie vzniku organizací občanského sektoru	17
2.7	Neziskový sektor a veřejná správa	18
2.7.1	Veřejná správa	18
2.7.2	Neziskový sektor	20
2.7.3	Modely spolupráce mezi NNO a veřejnou správou	21
3	Metodologie.....	23
4	Analytická část - Přehled NNO zabývajících se NRP	25
5	Analýza rozhovorů	31
5.1	Metodologie	31
5.2	Přehled dotazovaných NNO.....	35
5.3	Výsledky analýzy	42
5.3.1	System	42

5.3.2	Transformace	50
5.3.3	Cíle.....	54
5.3.4	Ideál	56
5.3.5	Role.....	60
5.3.6	Spolupráce	68
6	Závěr a doporučení	80
7	Použitá literatura	84
8	Rejstřík.....	91

1 ÚVOD

Tématem této diplomové práce je zmapování role nestátních neziskových organizací (NNO) v oblasti náhradní rodinné péče (NRP). V současné době neexistuje přehled těchto organizací. Celý systém náhradní rodinné péče je kritizován jako zastaralý a nefunkční především díky roztržitosti a nejednotnému postupu veřejné správy, která v této oblasti jednoznačně selhává. Cílem připravovaných změn je především snížení počtu dětí vyrůstajících v institucích zvyšováním počtu pěstounských rodin včetně jejich profesionalizace. Dětem by měla být zabezpečena výchova a všestranný rozvoj v prostředí rodiny – té biologické nebo náhradní. Tato diplomová práce si klade za cíl prozkoumání role NNO v oblasti NRP, zmapování těchto organizací a popis systému NRP z pohledu zástupců NNO a jejich postojů k připravovaným změnám. Dalším cílem je i popis spolupráce mezi NNO v této oblasti i spolupráce se zainteresovanými orgány veřejné správy. Na závěr budou z těchto zjištění vytvořena doporučení, jak by bylo z pohledu zástupců NNO možné zlepšit systém NRP v České republice (CZ).

Česká republika je kritizována za nedodržování mezinárodních závazků a nedostatečnou ochranu práv dítěte. Největší díl kritiky se vztahuje k počtu dětí umístěných v institucionální péči. V Evropské unii je v tomto typu výchovy umístěno cca 140 000 dětí. Česká republika se na tomto počtu podílí téměř 8 % (cca 11 000 dětí), přestože její podíl na počtu obyvatel EU je cca 2 % (<http://www.mpsv.cz>). Negativní dopady institucionální výchovy jsou všeobecně známé a prokázané mnoha výzkumy.

Současný stav systému práce s ohroženými dětmi je hodnocen jako velmi neuspokojivý. Ministerstvo práce a sociálních věcí vypracovalo v rámci přípravy změn legislativy mnoho výzkumů a výsledkem je konstatování, že „činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí je v současné době charakterizována nejednotným přístupem a postupy při řešení případů a obtížnou možností přezkumu těchto postupů. Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou personálně poddimenzovány a nemají dostatečné nástroje pro řešení problémů v podobě funkční sítě služeb, kterou by bylo možno využít pro realizaci opatření sociálně-právní ochrany dětí.“ (MPSV, Důvodová zpráva 2011). Současnému systému je zde dále vytýkána nedostatečnost pravidel činnosti zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a dalších osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, nevyřešená situace hmotného zabezpečení pěstounské péče. Důvodová zpráva dále uvádí, že v systému

panuje značná rezortní roztržitost, protože služby a pobytová zařízení pro ohrožené děti a rodiny spadají pod několik ministerstev (jedná se především o Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy i Ministerstvo zdravotnictví). Výkon sociálně právní ochrany dětí je zajišťován veřejnou správou i místní samosprávou. Dále nejsou stanoveny standardy kvality práce, neexistují metodiky, které by sjednocovaly pracovní postupy a garantovaly kvalitní a efektivní ochranu všech dětí.

O popis situace se v roce 2007 pokusil i projekt „Pěstouni mají právo na služby“ občanského sdružení Rozum a cit. Jeho součástí bylo zmapování potřeb pěstounů, jejich zkušeností se sociálními službami, přehled platné legislativy a dále také vytvoření databáze poskytovatelů služeb v oblasti NRP. Rozum a cit vydal v roce 2010 katalog služeb v rámci NRP „Síť podpůrných organizací v NRP“.

V roce 2003 vyšlo v časopise Náhradní rodinná péče „Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče a péče o dítě a rodinu“ (Bubleová, Kovařík, 2003), jemuž vyslovilo podporu 15 neziskových organizací z oblasti péče o ohrožené děti a rodiny. Jako problematické byly identifikovány následující oblasti: roztržitá, nejednotná organizace náhradní rodinné péče; zdlouhavost a nepružnost při umisťování dětí do rodin; nedostatečná koordinace a spolupráce všech institucí náhradní rodinné péče a také absence alternativní formy náhradní rodinné péče (např. profesionální pěstounská péče). V rámci tohoto prohlášení byly představeny i návrhy na zlepšení systému: zavedení alternativních forem náhradní rodinné péče a stálé zdokonalování systému; nabídnout pracovníkům v oboru pravidelné vzdělávání, kurzy a cvičení; navýšení počtu sociálních pracovníků (Bubleová, Kovařík, 2003).

O činnosti NNO v NRP se zmiňuje Horáková. Její výčet NNO, které v této oblasti působí, ale je poněkud nahodilý. „Významnou úlohu v oblasti pomoci a podpory náhradním rodinám mají už řadu let nestátní organizace, v nichž se sdružují jak odborníci zabývající se náhradní rodinnou péčí tak pěstouni a osvojitelé. Jsou to různá občanská sdružení, např. Sdružení pěstounských rodin v Brně, Středisko náhradní rodinné péče v Praze, Fond ohrožených dětí s celostátní působností a regionálními pracovišti, sdružení Isis v Olomouci, které je pojmenované podle egyptské bohyně rodinného kruhu, Nadace Terezy Maxové, Rozum a Cit, Institut náhradní rodinné péče a další. Každé ze jmenovaných sdružení má své typické zaměření, v některých svých aktivitách má celostátní dosah.“ (Horáková 2010, str. 18).

Hrdinová se ve své diplomové práci zmiňuje též o NNO. “ Neziskové organizace působící v oblasti náhradní rodinné péče poskytují náhradním rodičům a dětem poradenství, vzdělávání, doprovázení, setkávání náhradních rodin a pomoc při zprostředkování náhradní rodinné péče. Dále nabízejí terapeutické služby, organizují svépomocné kluby a skupiny, přípravné kurzy pro budoucí osvojitele a pěstouny aj.” (Hrdinová, 2010 str.27). V této práci je tedy akcentována především servisní role NNO v oblasti NRP, na druhou stranu jsou zde na rozdíl od jiných výčtů zmíněny i nadace a nadační fondy.

Lze tedy shrnout, že z pohledu výše uvedených studií je současný stav systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny neuspokojivý a je třeba dosáhnout změn směrem ke snížení počtu dětí v institucionální péči. Aby mohlo být těchto změn dosaženo, bude třeba nastavit nový způsob fungování celého systému, a především zajistit dostatečné množství služeb pro tyto děti a jejich rodiny, zajistit dostatek náhradních rodičů a také zlepšit fungování orgánů veřejné správy, které se v této oblasti angažují.

Cílem této práce je nabídnout doplněk k těmto výzkumům formou kvalitativní sondy do fungování nestátních neziskových organizací (NNO) v určité oblasti – přesněji v oblasti NRP. Nejde o objektivní popis současné situace ani ohodnocení připravovaných změn, ale o popis toho, jak dnešní stav i změny vnímají zástupci NNO působících v NRP. Toto kvalitativní šetření jde ruku v ruce s pokusem o zmapování NNO v oblasti NRP, poněvadž v současné době neexistuje ucelený přehled NNO jako takových ani výčet subjektů působících v oblasti NRP. Pokusy o vytvoření katalogu poskytovatelů služeb v oblasti NRP již proběhly (Adresář Střediska náhradní rodinné péče), stejně tak existuje katalog NNO působících v této oblasti (Katalog služeb NNO pro náhradní rodiny Informačního střediska Mikuláš), ovšem ani jeden z nich neposkytuje vyčerpávající výčet všech poskytovatelů/forem NNO. Samotná veřejná správa jako hlavní garant práce s ohroženými dětmi v současné době nezveřejňuje žádný z těchto přehledů. Prvním cílem této práce je tedy zmapování NNO působících v oblasti NRP a vytvoření jejich přehledu akcentujícím především jejich právní formu.

Na základě výsledků této části byli vybráni zástupci „nejvýznamnějších NNO v oblasti NRP“, se kterými byly provedeny hloubkové polostrukturované rozhovory. Dále byly dotazovány zástupkyně státní správy a samosprávy, které se věnují sociálně-právní ochraně dětí (SPOD) za účelem ověření/vyvrácení a doplnění informací získaných od

zástupců NNO. Analýza získaných rozhovorů má ukázat, jakou pozici v systému NRP zastávají jednotlivé NNO i neziskový sektor jako celek, právě z pohledu zástupců tohoto sektoru. Vzhledem k stěžejní roli veřejné správy v oblasti NRP se dalším cílem této práce stal i popis spolupráce mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou.

Výzkumné otázky lze formulovat takto:

Jakou roli si NNO v oblasti NRP připisují, jak ji vnímají a hodnotí? Jak jejich zástupci popisují současný stav a roli, kterou v něm NNO hrají a jaké funkce vykonávají a jaké by chtěly vykonávat? Jaká problematická místa systému identifikují a jaký zaujímají postoj směrem k připravovaným změnám? Jak hodnotí spolupráci s veřejnou správou? Jak by vypadalo ideální řešení problematiky NRP optikou NNO v České republice (CZ)?

Velmi důležitou částí je i popis neziskového sektoru v oblasti NRP a zesíťování a spolupráce v rámci neziskového sektoru i spolupráce s veřejnou správou. V neposlední řadě také vyhodnocení této spolupráce z pohledu zástupců NNO a pokus o identifikaci „nejvýznamnějších NNO v oblasti NRP“. V rámci výzkumů, které byly citovány výše je veřejná správa v oblasti NRP hodnocena negativně – je jí vytýkána především resortní roztržitost a neefektivnost. Také chybí standardy a metodiky pro výkon SPOD (Důvodová zpráva, Bubleová). V rámci analytické části bude popsáno, která z těchto selhání jsou z pohledu zástupců NNO a veřejné správy typická pro veřejnou správu v oblasti NRP. Bude se jednat především deskripci a vyhodnocení spolupráce mezi jednotlivými orgány veřejné správy a to především o kooperaci mezi státní správou a místní samosprávou.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 NRP V ČESKÉ REPUBLICE

NRP je rámována především platnou legislativou a dalšími závaznými dokumenty. Velmi důležitý je i její výklad a aplikační praxe. V současné době je oblast NRP upravována především následujícími zákony:

- Občanský zákoník 40/1964 Sb.
- „Nový“ občanský zákoník
- Zákon o sociálně-právní ochraně dětí 359/99 Sb.
- „Nový“ zákon o sociálně-právní ochraně dětí
- Zákon o sociálních službách 2006/108 Sb.

Vyčerpávají přehled legislativy k tématu NRP lze najít na stránkách Střediska náhradní rodinné péče (SNRP) http://www.nahradnirodina.cz/pravni_predpisy.html. Přehledný výčet včetně komentářů vytvořila Horáková (Horáková 2011).

Jelikož není účelem této práce podat výklad jednotlivých zákonů, tak následuje pouze krátký přehled základních bodů, které jsou pro pochopení systému NRP u nás stěžejní. Pro zájemce o výklad zákona o sociálně-právní ochraně dětí doporučuji „Zákon o sociálně-právní ochraně dětí – komentář“ autorek Novotná, V. a Burdová, E. (2007). Zde kromě zákona o sociálně-právní ochraně dětí najdeme i texty mezinárodních smluv, zákonů a instrukcí a výňatky z dalších zákonů souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí.

Více informací o náhradní rodinné péči naleznete na webech www.nahradnirodina.cz, www.adoptce.com a www.rozumacit.cz, kde lze najít mnoho publikací i dalších informací o této problematice. Základní informace lze načerpat z Průvodce náhradní rodinnou péčí Střediska náhradní rodinné péče¹. V následujícím textu čerpám především z tohoto Průvodce, který patří ve své oblasti k nejaktuálnějším. Další knihou, která se zabývá explicitně NRP je „Náhradní rodinná péče“ Z. Matějčka, nicméně vzhledem k roku vydání (1999) je již v některých bodech neaktuální. Z absolventských

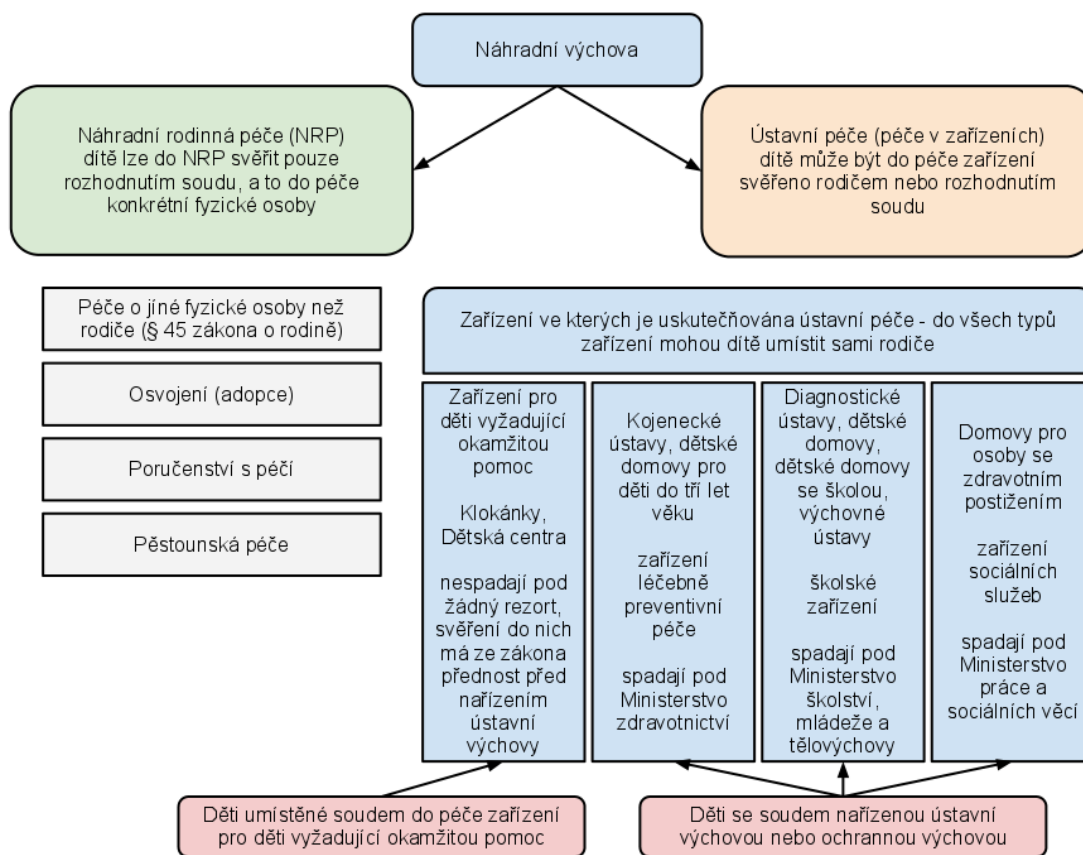
---

¹ Ke stažení na http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf.

prací podává velice dobrý přehled o tématice NRP ta od P. Horákové Problémy náhradní rodinné péče v České republice.

Náhradní péče je poskytována dětem bez rodiny, nebo dětem, které nemohou být z různých důvodů vychovávány ve své vlastní rodině. NRP dává dětem možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí a je preferována před náhradní ústavní péčí. Současný systém náhradní péče v CZ popisuje následující schema:

Schéma č. 1 – Systém náhradní péče v CZ

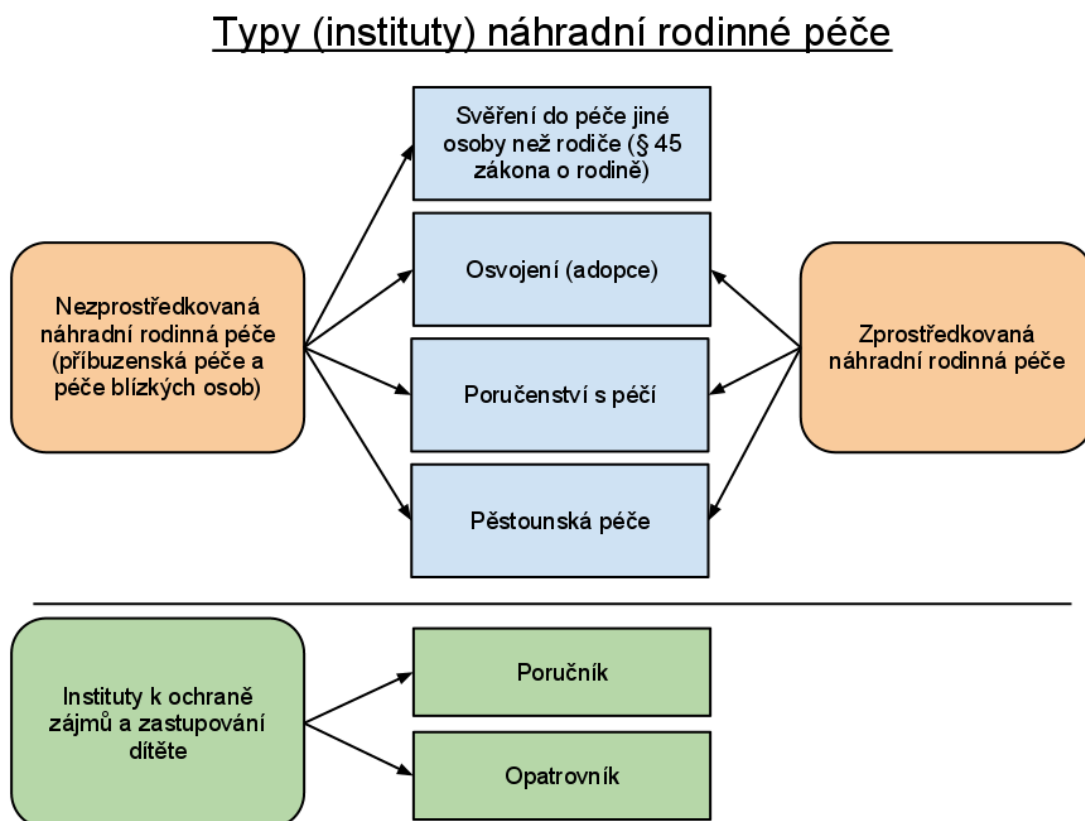

(Zdroj: http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

Z výše uvedeného schématu je patrná resortní roztržičnost jednotlivých orgánů veřejné správy, které se v oblasti NRP angažují.

V současné době se NRP v CZ uskutečňuje třemi způsoby: adopcí (tj. osvojením), pěstounskou péčí nebo poručnickou péčí. Někteří autoři sem řadí i tzv. hostitelskou péči.

Schéma č. 2 – Typy NRP v CZ

(Zdroj: http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

2.1.1 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Pěstounská péče je zvláštní forma státem garantované, řízené a kontrolované náhradní rodinné péče, která je zabezpečována ze strany státu také hmotnou podporou prostřednictvím dávek státní sociální podpory (http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

2.1.2 OSVOJENÍ (ADOPCE)

Je státem garantovaná a zákonem upravená forma náhradní rodinné péče, při které přijímají manželé či jednotlivci za vlastní opuštěné dítě. Osvojením získají rodiče stejná práva a povinnosti, jako by se jednalo o biologickou rodinu dítěte.

Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel, manželka, rodiče dítěte nebo jedinec (http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

2.1.3 PORUČENSTVÍ

Poručenská péče je považována za nadstavbu pěstounské péče, protože kromě stejných hmotných nároků je poručník též zákonným zástupcem dítěte namísto jeho rodičů (http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

2.1.4 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO VÝCHOVY JINÉ FYZICKÉ OSOBY NEŽ RODIČE

Je nejvolnější formou náhradní rodinné péče, podmínkou je, že to vyžaduje zájem dítěte. Rozhodnutím soudu je třeba přesně stanovit práva a povinnosti osoby či osob, kterým bude dítě svěřeno do výchovy, dítě lze svěřit i do společné výchovy manželům. (http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

2.1.5 HOSTITELSKÁ PÉČE

Poslední formou NRP je tzv. hostitelská péče, kdy dítěti žijícímu v ústavním zařízení může být povolen dočasný pobyt mimo ústavní zařízení i u jiných osob než u rodičů a příbuzných. Při této formě péče se zpravidla nepředpokládá možnost trvalého umístění v NRP (http://nahradnirodina.cz/files/File/pruvodce_NRP_2010.pdf).

2.2 VÝKON SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ (SPOD)

SPOD je upravována zákony i mezinárodními dokumenty. Těmito dokumenty jsou především Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte. Dále k nim přistupují různé mezinárodní smlouvy, nařízení Rady EU a Rady Evropy. Všechny úkony v rámci SPOD se musí řídit zásadou nejlepšího zájmu dítěte a jeho blahem. „Protože při poskytování SPOD, se orgány k tomu zákonem určené v převážné většině případů vměšují do soukromého a rodinného života, mohou tak činit jen v zákonem dovolených případech a při respektování základních principů, na kterých je SPOD postavena.“ (Novotná 2007, str. 7).

Stát je odpovědný za ochranu dětí před tělesným nebo duševním násilím a také musí zajistit jeho zdravý vývoj. Za tímto účelem zřizuje orgány s obecnou působností na úseku ochrany dítěte, kterými jsou dle zákona o SPOD orgány k tomu určené (MPSV, krajské a obecní úřady a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí) a také soudy. SPOD zajišťují dále kraje a obce v samostatné působnosti, komise pro SPOD, poradní sbory a fyzické a právnické osoby, pokud k SPOD obdrží povolení. Z tohoto vyplývá, že NNO mohou vykonávat SPOD, pokud toto povolení obdrží.

2.3 TRANSFORMACE

V současné době prošla novela zákona o SPOD vládou a míří do parlamentu. Cílem připravovaných změn je vytvoření legislativního rámce pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním rodinném prostředí. Systém bude stavět na prevenci ohrožení dítěte a včasných řešeních.

Velký důraz bude kladen na zkvalitnění pěstounské péče především zajištěním dostatku služeb pro pěstouny i jasné nastavení systému hmotného zabezpečení. Pěstounům tak bude k dispozici síť podpůrných a odlehčovacích služeb.

Novela zavádí do systému péče o ohrožené děti standardy kvality či sjednocuje postupy péče a sociálně-právní ochrany. Standardy kvality se budou vztahovat na orgány sociálně-právní ochrany dětí i na vyjmenované osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany. Jednotlivé případy budou posuzovány individuálně a při jejich řešení budou jednotlivé subjekty úzce spolupracovat, mimo jiné na základě mezioborových konferencí.

V případě, kdy dítě nebude moci setrvat ve svém rodinném prostředí, jako další řešení v řadě nastoupí náhradní rodinná péče, s výjimkou případů, kdy bude institucionální výchova vyhodnocena jako nejlepší řešení v zájmu dítěte. Pěstounská péče bude vykonávána profesionálně, podmínky výkonu budou stanoveny rozhodnutím, případně dohodou o výkonu pěstounské péče (MPSV Tisková zpráva, 15. prosinec 2011).

Návrh vychází ze záměrů „Sociální reformy v roce 2011“, která obsahuje soubor opatření, která sledují následující cíle:

- snížení administrativní zátěže pro uživatele služeb
- zefektivnění práce orgánů státní správy
- zkvalitnění systému péče o ohrožené děti
- dosažení maximální možné účelnosti dávek
- lepší zacílení a adresnost sociálních dávek
- podporu sladění rodinného a pracovního života u rodin s dětmi (MPSV, Důvodová zpráva 2011).

2.4 TEORIE NEZISKOVÉHO SEKTORU

Termín „občanský sektor“ má svůj původ v sektorovém rozdělení hospodářství, které se uplatňuje zejména v ekonomii a statistice. **Soukromý sektor** zde představuje oblast soukromých subjektů zaměřených na dosažení zisku. Jádrem soukromého sektoru je trh, mechanismus vyrovnávání nabídky a poptávky zajišťující spontánní koordinaci ekonomických aktivit. Jednou ze základních charakteristik trhu je, že se jedná o samo-regulující mechanismus, „v němž poptávka a nabídka, dosažený zisk či ztráta alokují vzácné zdroje (statky) efektivněji než kterýkoli z dalších známých regulačních mechanismů“ (Potůček, 2005, s. 87). **Veřejný sektor** tvoří stát a samospráva, souhrnně označované jako veřejná správa. Často se pro stručnost výraz „stát“ používá pro celou veřejnou správu. „Veřejnou správou rozumím určitý druh činnosti (spravování veřejných záležitostí); instituce (organizace, úřad), které veřejnou správu vykonávají. V materiálním (funkčním) pojetí je veřejná správa činností státních nebo jiných veřejných institucí, která svým obsahem není ani činností zákonodárnou, ani soudní. Ve formálním (institucionálním, organizačním) pojetí je veřejná správa definována jako činnost orgánů označených jako správní úřady. Pojem veřejná správa je termínem společným (nadřazeným) pro pojem státní správa (která je vykonávána především státními orgány), samospráva (která je vykonávána orgány územních samosprávných celků či orgány zájmové/profesionální samosprávy) a ostatní veřejná správa (která je vykonávána zejména institucemi s právní subjektivitou – např. VZP, ČNB, ČT, ČTK).“ (Hendrych 2009). Posledním sektorem je **sektor domácností**.

Pro sektor mezi rodinou, trhem a státem se užívají různá označení – nejčastěji se jedná o termíny „občanský sektor“, „organizovaná občanská společnost“, „třetí sektor“ nebo „neziskový sektor“. Každý z těchto názvů akcentuje jinou stránku jeho činnosti a jiný pohled na tento sektor. Přestože se ztotožňuji s přístupem, který zastává kolektiv autorů knihy „Občanský sektor“, kde se užívá označení „občanský sektor“ a „organizovaná občanská společnost“, tak jsem se rozhodla ve své práci užívat termín **„neziskový sektor“**. Tento název popisuje formální sektor mezi státem a trhem jako oblast působení soukromých organizací zaměřených na jiné cíle než dosahování zisku. Jsem si vědoma nepřesnosti tohoto označení ve vztahu k ziskovosti/neziskovosti, protože i tyto organizace se mohou či dokonce musí snažit dosahovat zisku. Přesný překlad anglického termínu „not-for-profit“ „nezaměřené na zisk“ se v naší zemi nepoužívá a ani další přesnější

označení „organizace, které se řídí zásadou nerozdělování zisku“ je pro svoji délku v praxi nepoužitelné. Výraz „neziskový sektor“ ve svém správném výkladu zahrnuje krom soukromých organizací také organizace spadající do veřejného sektoru. Já ve své práci používám pojmu neziskový sektor ve významu nestátní neziskový sektor – jedná se o jakési zkrácení tohoto dlouhého názvu, který není v praxi užíván (viz. Analýza rozhovorů). Důvodem pro toto rozhodnutí je běžné užívání tohoto pojmu v rámci oblasti NRP ve významu nestátní neziskový sektor. Právě jeho běžné užívání v praxi bylo hlavním a rozhodujícím kritériem vzhledem k potřebě srozumitelnosti terminologie pro účastníky rozhovorů.² Pro organizace spadající do tohoto sektoru užívám přesný název „nestátní neziskové organizace“ (NNO).

2.4.1 DEFINICE NNO

Strukturálně-operacionální definice NNO

V současné době existuje na celém světě mnoho typů NNO a stejně tak jsou různě označována a definována. Ve své práci užívám strukturálně-operacionální definici. Skovajsa ji popisuje jako „Univerzálně použitelnou, i když ne vždy zcela jednoznačnou definici.“ (Skovajsa, 2010, str. 21). Výhodnou této definice je její mezinárodní využití, které je nezávislé na národních specifikách legislativy dané země. Naopak nevýhodou její univerzálnosti je fakt, že některé NNO se mohou díky nejednoznačnosti jednotlivých kritérií ocitnout na jejím pomezí.

Strukturálně-operacionální definice Salomona a Anheiera (Salamon, Anheier 1996). Aby mohl být subjekt označen jako NNO, tak musí splňovat pět následujících znaků:

- **Organizovanost:** subjekt musí být institucionalizovaný - jako právnická osoba nebo se vyznačuje jasnou a stálou organizační strukturou.
- **Soukromý charakter a nezávislost na státu:** subjekt není součástí státu ani není státem řízen.

---

² V rámci rozhovorů nepoužili respondenti pojem občanský sektor.

- **Zásada nerozdělování zisku:** subjekt užívá případný zisk pro naplňování vlastního poslání, nerozděluje ho mezi členy, vlastníky nebo manažery.
- **Samosprávnost:** subjekt se sám spravuje - není řízen jinou organizací.
- **Dobrovolnost:** subjekt vykonává činnost za spoluúčasti dobrovolníků. I samotné členství je dobrovolné.

Právní definice

Ve své práci kombinuji tuto definici s definicí právní. Dle právní definice jsou NNO ty, které tak jsou vymezeny v právu dané země. V CZ právní řád s pojmy NNO či organizace občanského sektoru nepracuje. „V aplikační praxi jsou za organizace občanské společnosti obvykle považovány právnické osoby, které naplňují znaky strukturálně-operacionální definice podle Lestera M. Salamona a Helmuta K. Anheiera. Pomocným vodítkem je i vymezení subjektů, které nejsou založeny za účelem podnikání, v §18 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (ZDP). Ne všechny právnické osoby uvedené v §18 ZDP však naplňují znaky strukturálně-operacionální definice organizace občanské společnosti.“ (Deverová in Skovajsa, 2010, str. 169).

Všechna zmiňovaná kritéria splňují v našich podmínkách čtyři základní typy NNO: nadace a nadační fondy, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti a evidované právnické osoby církví a náboženských společností. Ve své práci nebudu pracovat s poslední jmenovanou právní formou – tedy s evidovanými právnickými osobami církví a náboženských společností.

Jednotlivé právní formy jsou upraveny samostatným zákonem.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v rámci mapování NNO v oblasti NRP se zaměřím na zde jmenované právní formy. V souvislosti se změnou občanského zákoníku dojde i ke změnám v rámci jednotlivých právních forem – já ve své práci vycházím ze současné legislativy.

2.5 ROLE NNO

Pokud chceme zkoumat roli NNO v oblasti NRP, tak je třeba vyjít z teorií, které neziskový sektor člení dle určitých kritérií a v závislosti na tomto členění vyvozují role, jež mohou NNO v rámci společnosti hrát.

NNO jsou děleny dle různých kritérií – nejčastěji se jedná o členění na základě členství, z hlediska prospěšnosti a také z hlediska typu činnosti. (Skovajsa in Skovajsa, 2010). Z pohledu mé práce a oblasti NRP je nejzajímavější členění dle činnosti na:

- **Servisní NNO** poskytují služby členům i nečlenům. Jedná se o organizace působící především v sociální, zdravotní či vzdělávací oblasti. Většina NNO zabývající NRP patří především do této kategorie, protože jejich hlavním posláním je poskytování služeb.
- **Expresivní NNO** si kladou za cíl poskytnout svým členům i klientům prostor pro vyjádření jejich názorů a také trávení volného času. Lze je také považovat za subtyp servisních NNO. V případě NNO zabývajících se NRP se jedná o svépomocné skupiny aktérů NRP či jiné skupiny, které se setkávají a tráví spolu volný čas.
- **Advokační NNO** se věnují obhajobě zájmů. Může se jednat o zájmy vlastních členů, určité skupiny obyvatelstva nebo zájmu veřejného. Do této kategorie náleží v rámci NRP organizace zaměřené na propagaci NRP v CZ a také obhajobu zájmů dětí či aktérů NRP.

V rámci analytické části se zaměřím na určení, kterou z těchto rolí akcentují samotní zástupci NNO z oblasti NRP a také zástupci veřejné správy. Zajímavé bude i zjištění, zda-li se NNO soustředí pouze na jednu z výše jmenovaných rolí nebo dochází spíše k jejich propojení.

2.5.1 FUNKCE ORGANIZACÍ OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

NNO vykonávají v rámci společnosti mnoho různých činností, mají různé funkce a plní různorodé role. Organizace občanské společnosti mohou vykonávat celou řadu

velmi rozmanitých činností. O jejich klasifikaci se pokusili Salamon a Anheier v rámci „Mezinárodní klasifikace neziskových organizací“ (International Classification of Nonprofit Organizations – ICNPO) a vytvořili dvanáct hlavních skupin. Tyto skupiny byly však některými výzkumníky (Pospíšilem et.al. a Centrum pro výzkum neziskového sektoru) označeny jako nevhodné pro české poměry, protože nerespektují strukturu českého neziskového sektoru. Dalším možným tříděním je „Odvětvová klasifikace ekonomických činností“ (OKEČ), kterou Český statistický úřad používá pro sledování všech ekonomických subjektů (www.csu.cz).

Pokud se posuneme od třídění NNO dle ekonomických činností, tak lze dělit NNO dle funkce či role, kterou plní v rámci společnosti. Existuje mnoho přístupů k popisu a klasifikaci těchto funkcí/rolí/činností, jejich hodnocení, definice a kategorizace jednotlivých funkcí se u různých autorů liší. Pospíšil et al. (2009, s. 10) se v rámci výzkumu „Neziskové organizace a jejich role v demokratické společnosti“ pokusil o identifikaci základních rolí, které NNO plní v rámci české společnosti. Jejich výzkum ukázal, že NNO plní tři hlavní funkce ve třech základních systémech společnosti:

- **poskytování služeb** v ekonomickém systému, v oblasti NRP se jedná o služby poskytované aktérům NRP
- **advokační funkci** (funkci prosazování a obhajování zájmů) v politickém systému. Do této kategorie patří i „zvyšování povědomí veřejnosti o určité otázce, které už samo představuje občanskou advokační činnost, i když jeho dopad na mobilizaci občanů je nejistý.“ (Pospíšil et. al. 2009, str. 6) V rámci NRP patří do této funkce činnost vedoucí k zvyšování povědomí o NRP – propagace NRP a také pokusy o zlepšení statutu náhradních rodičů i sociálních pracovníků pracujících v této oblasti. V některých případech se může jednat i o aktivity, které se pokouší zlepšovat pozici NNO v systému NRP. Jednoznačně do této kategorie patří připomínkování legislativy či účast ve skupinách, které se podílí na samotné přípravě transformace systému NRP.
- **budování komunity** (vytváření vztahů mezi jednotlivci nebo mezi jednotlivci a organizacemi) v komunitním systému. Touto funkcí v oblasti NRP rozumíme síťování jednotlivých NNO prostřednictvím různých konferencí, setkání či spoluprací na jednotlivých případech. Také se jedná o aktivity vedoucí k setkávání a navazování kontaktů a vyměňování informací mezi samotnými

aktéry NRP. Z mého pohledu lze do této kategorie zahrnout všechny aktivity, které se snaží navázat či zlepšit spolupráci v rámci kterékoliv skupiny, která se podílí na NRP.

V rámci výzkumu Pospíšil et. al. zjistili, že v CZ je nejdůležitější funkcí neziskových organizací poskytování služeb, tedy jejich funkce servisní (56 %). Na zbylé dvě funkce zbývá 33% pro budování komunity a 11% pro funkci advokační. (Pospíšil et. al., str. 26). Většina autorů se také shoduje, že NNO většinou nevykonávají pouze jednu z těchto funkcí, ale tyto funkce v různém poměru kombinují. „Prominentní místo ve všech koncepcích neziskových funkcí prezentovaných v odborné literatuře zaujímá poskytování služeb.“ (Pospíšil, 2009, str.7). Shodně s tímto tvrzením lze citovat i M. Dohnalovou, která uvádí, že: „Třetí sektor je čím dál více spojován se svou ekonomickou rolí, zvláště jako rolí poskytovatele služeb.“ (Dohnalová a Průša et. al. 2011, str. 15).

Analýza rozhovorů by měla ukázat, jaký důraz kladnou na jednotlivé funkce sami zástupci NNO z oblasti NRP – kterou z nich považují za stěžejní, z jakého důvodu a v neposlední řadě, jak je oni sami vnímají.

Skovajsa vytvořil širší seznam funkcí NNO, jak je popisují různí autoři. Jedná se o tyto funkce:

- **poskytování služeb**
- **advokační funkce**
- **budování komunity**
- **expresivní funkce**
- **ochrana hodnot**
- **inovační funkce**
- **filantropická funkce**
- **charitativní/přerozdělovací funkce**
- **podpora společenských změn**
- **podpora pluralismu** (Skovajsa in Skovajsa 2010, str. 42).

Tento seznam není vyčerpávající, nicméně potvrzuje, že v odborné literatuře se hodnocení, definice a kategorizace funkcí u různých autorů liší. Různé koncepty různých

autorů jsou v mnoha případech definičně identické nebo velmi podobné, i když se liší svými názvy. Analytická část této práce se pokusí identifikovat, které funkce připisují NNO sami zástupci těchto subjektů působících v NRP.

2.6 TEORIE VZNIKU ORGANIZACÍ OBČANSKÉHO SEKTORU

Dalším důležitým tématem je krom funkcí, které NNO vykonávají, i důvod proč tyto organizace vznikají, přetrvávají či dokonce stále expandují a rozšiřují tak svojí činnost. Pokud se zaměříme na NNO, které se věnují poskytování sociálních služeb, mezi které NRP doajista patří, pak lze užít teorie vysvětlující existenci NNO z ekonomického hlediska. Vzhledem k patrným selháním veřejné správy v oblasti NRP, která byla uvedena dříve, považuji za nejvhodnější teorii vzájemné závislosti (interdependence theory) Salamona a Anheiera (Salomon, Anheier at.al., 1996).

Teorie vzájemné závislosti (interdependence theory).

Vztahy mezi neziskovým sektorem veřejnou správou nemusí být pouze konkurenční – právě fakt, že všechny sektory jsou svým způsobem nedokonalé a selhávají, je důvodem jejich spolupráce. NNO a veřejná správa spolupracují a jsou na sobě závislé a vyrovnávají své nedostatky. Tato teorie se zaměřuje především na financování NNO ze státních zdrojů. Pro stát je navíc výhodnější využívat a spolupracovat s NNO, které již mají určitou politickou podporu, protože vytváření vlastních poskytovatelů stejných služeb by bylo náročnější. Salomon a Anheier tvrdí, že čím více financí vydává stát na sociální služby, tím větší je jeho podíl na financování NNO. Z toho vyplývá, že čím více financí můžou NNO získat, tím větší bude neziskový sektor (Salomon, Anheier, 1996, str. 16). V současné době je financování navázané na státní rozpočty hlavním zdrojem financí pro NNO v NRP. Také transformace systému vedoucí směrem k nákupu většího množství služeb od nestátních subjektů by mohla být vysvětlena touto teorií.

Jaké jsou hlavní příčiny vzniku, existence a případné expanze v oblasti NRP z pohledu zástupců NNO ukáže analýza rozhovorů. Zajímavé bude i porovnání jejich názoru s pohledem zástupců veřejné správy působící v NRP, které bude taktéž součástí analytické části této práce.

2.7 NEZISKOVÝ SEKTOR A VEŘEJNÁ SPRÁVA

Hlavním tématem této práce je analýza fungování a možností NNO v oblasti NRP. V rámci studia současného systému NRP byla identifikována důležitá role, kterou hraje veřejná správa v oblasti NRP. SPOD je v současné době vykonávána hlavně OSPOD, které jsou součástí veřejné správy. Taktéž analýza rozhovorů ukázala, že pro mnoho zástupců NNO je činnost veřejné správy pro fungování NNO stěžejní. Právě případná selhání veřejné správy byla pro většinu dotazovaných častým tématem. Z tohoto důvodu je zařazena i část popisující fungování veřejné správy, její selhání a popis důsledků pro fungování systému jako takového i přímo vztah veřejné správy a NNO.

Tato práce se zabývá především vztahy mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou – role soukromého sektoru se v oblasti NRP omezuje spíše na oblast financování, kdy soukromé subjekty nějakým způsobem NNO sponzorují. Pro oblast NRP je z pohledu současné legislativy stěžejní spolupráce a vztahy mezi NNO a orgány veřejné správy.

2.7.1 VEŘEJNÁ SPRÁVA

Dle Potůčka (Potůček, in Potůček 2005) je veřejná správa efektivní tam, kde se rozhoduje na základě jiných kritérií, než jsou kritéria ekonomické efektivity – tedy tam, kde dominují veřejné statky a kde se projevuje selhání trhu. Jedná se o tyto oblasti:

- Příprava a rozhodnutí politického charakteru – především tam, kde vyvažuje sociální a ekonomické nerovnosti – v oblasti NRP se jedná například o odklon od institucionální péče směrem k NRP.
- Oblasti, kde neexistuje alternativa užití nástrojů práva a veřejné správy – zde se jedná například o formování právního systému a nastavení veřejných politik – v případě tématu NRP se jedná o nastavení legislativy a dohled nad její správnou aplikací.
- Situace, kdy transakční náklady vynaložené pro tržní variantu jsou neúměrně vysoké a stát je může snížit.

- Tam, kde je nutné učinit rychlé rozhodnutí a rychlost má přednost před ekonomickou efektivností.
- V oblasti zajištění a kontinuity žádoucích služeb – zde jde o zajištění veškerých služeb spojených s NRP.

Pokud se spolu s Potůčkem zaměříme na situace, kdy veřejná správa selhává, tak je nutné zmínit především v souvislosti s nedostatky volebního systému v agregaci individuálních preferencí, rizika spojená s odcizením politických reprezentantů zájmům voličům, vliv lobbingu, omezený časový horizont rozhodování politiků v závislosti na délce funkčního období a v neposlední řadě vliv médií (Potůček, in Potůček 2005).

Krom selhání veřejné správy jako takové dochází také k selháním veřejné správy při výkonu jejích činností. Potůček mluví o nízké efektivitě a malé přizpůsobivosti byrokratických aparátů a odcizení státní byrokracie jejímu poslání. Toto odcizení je způsobeno především informační asymetrií mezi orgány veřejné správy a jejími klienty.

Z pohledu NRP, která je prováděna na úrovni státní správy i samosprávy, jsou důležitá selhání, která jsou typická pro decentralizované soustavy. Jedná se v první řadě o složitost řízení v těchto soustavách – pokud je ponecháno hodně prostoru pro autonomní rozhodování nižších článků, tak je přirozeně méně prostoru pro realizaci přímých rozhodnutí. Decentralizace vede i k ohrožení veřejných zájmů prosazováním zájmů skupinových, což oslabuje schopnost státu realizovat ucelené politiky. Poslední typ selhání je spojen s decentralizací rozhodování o rozpočtech – orgány na místní úrovni mohou ignorovat řešení problémů, které mohou v konečném důsledku negativně ovlivnit vyšší správní celek (Potůček in Potůček 2005, str. 100). Také chybí standardy a metodiky pro výkon SPOD. (Důvodová zpráva, Bubleová) V rámci analytické části se bude popsáno, která z těchto selhání jsou z pohledu zástupců NNO a veřejné správy typická pro veřejnou správu v oblasti NRP. Bude se jednat především o deskripci a vyhodnocení spolupráce mezi jednotlivými orgány veřejné správy, a to především o kooperaci mezi státní správou a místní samosprávou.

2.7.2 NEZISKOVÝ SEKTOR

Nyní se přesuneme k popisu samotného neziskového sektoru. Nejprve se budeme věnovat činnostem, které tento sektor může vykonávat efektivněji než sektory ostatní. Dále bude následovat výčet možných selhání neziskového sektoru.

Dle Potůčka je občanský sektor efektivnější než trh i stát při výkonů následujících činností: činnosti, které generují minimální či žádný zisk; vyžadující empatii a ochotu pomáhat; vyžadující celostní přístup; předpokládající efektivní okamžitou pomoc jednotlivcům; předpokládající důvěru na straně klientů; vyžadující dobrovolnou práci; činností, které vyžadují získávání financí prostřednictvím darů a tam, kde jsou pro výkon dané činnosti nutná morální kritéria a individuální odpovědnost (Potůček, in Potůček 2005, str. 106). Všechna uvedená kritéria lze vztáhnout na NRP, která jako oblast, jež se dotýká osobních vztahů a péče o děti vyžaduje velmi citlivý a uvážený přístup.

Lze tedy shrnout, že v tomto případě se NNO uplatní tam, kde by veřejná správa i trh selhávaly nebo, kde by transakční náklady na jejich intervenci převyšovaly výnosy. NNO totiž v ideálním případě zkombinují výhody orgánů veřejné správy (především jiné cíle než je dosažení zisku) s výhodami soukromých subjektů (vyšší efektivita činností při menších nákladech spojená s větší kreativitou).

Na druhou stranu i na straně NNO dochází k některým selháním. Potůček mluví o nedostatečné kapacitě NNO pro plnění rozsáhlých úkolů, absenci občanských aktivit v oblastech, kde by je bylo třeba (v oblasti NRP se může jednat například o neexistenci NNO poskytující služby v oblasti NRP v některých částech CZ), hrozbě byrokratizace činnosti NNO, nejistotě a nestabilitě neziskového sektoru (tato nestabilita je v případě organizací věnujících se NRP způsobena např. způsobem financování) a také hrozbě, že NNO budou zneužity pro krytí ziskového motivu (Potůček in Potůček 2005, str. 108).

Právě popis činností, které dle samotných zástupců NNO i veřejné správy mohou NNO vykonávat efektivně i popis situací, kde NNO v oblasti NRP selhávají, by měl být jedním z výsledků analýzy rozhovorů. V rámci této analýzy budou popsány činnosti, které jsou dle NNO vykonávány efektivně. I ty, které by mohly být vykonávány efektivně, stejně tak jako budou aktualizovaná selhání, která respondenti neziskovému sektoru v oblasti NRP připisují.

2.7.3 *MODELÝ SPOLUPRÁCE MEZI NNO A VEŘEJNOU SPRÁVOU*

Vztahy mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou jsou evidentní v mnoha oblastech. Veřejná správa určuje především legislativní rámec, ve kterém NNO fungují. Tyto vztahy jsou reflektovány i v roli, kterou hrají při dodávání potřebných služeb. Na druhou stranu se NNO snaží ovlivnit politická rozhodnutí vlády (Smith a Grønbjerg, 2006, str. 223).

V rámci systému NRP dochází k úzké spolupráci mezi orgány veřejné správy a NNO. Vzhledem k evidentnímu selhávání veřejné správy v oblasti NRP lze tvrdit, že NNO svojí činností kompenzují tato selhání.

Následující část popisuje možné modely spolupráce NNO a veřejné správy.

Muhič Dizdarevič popisuje tři modely vztahů státu a občanského sektoru (Muhič Dizdarevič in Skovajsa 2010). Opírá se o interpretaci Stevena Rathgeba Smitha a Kirsten Grønbjerg. Jedná se o model poptávky a nabídky, do kterého patří **model tržního výklenku (niche) a transakční model**. Druhým je model občanské společnosti a sociálních hnutí a posledním je model režimů sociálního státu. Tato práce se zaměřuje na první jmenovaný model, který vychází ze servisní funkce NNO, poněvadž NNO působící v oblasti NRP čerpají své finance především ze zdrojů napojených na veřejné rozpočty a zároveň dodávají své služby především v rámci spolupráce s orgány veřejné správy. Transakční model staví také na schopnosti neziskového sektoru kompenzovat selhání státní správy.

Vztahy mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou se asi nejvíce projevují a jsou nejpevnější v oblasti produkce veřejných statků a služeb. V oblastech, ve kterých došlo k privatizaci veřejných služeb, dochází k financování těchto služeb prostřednictvím grantů, smluv nebo jinými způsoby, kdy dochází k podpoře odběratelů služeb, kteří si sami vyberou, kde je nakoupí.

Model tržního výklenku a transakční model

Model výklenku zkoumá způsob, jakým si neziskový sektor hledá na základě nabídky

a poptávky své místo mezi trhem a státem. NNO pomáhají veřejné správě uspokojit i ty potřeby občanů, které neuspokojí stát ani trh. Na tento stav se dá pohlížet tak, že NNO chápeme jako zdroj sociální inovace. Služby pro aktéry NRP nejsou v současné době poskytovány soukromými subjekty a veřejná správa nemá dostatečné kapacity pro uspokojení poptávky po těchto službách, NNO tedy vyplňují prostor mezi oběma sektory právě nabízením těchto služeb.

Transakční model vychází především ze schopnosti neziskového sektoru kompenzovat selhání veřejné správy, kdy vznikají přímé vztahy mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou. V případě, že jsou NNO schopné kompenzovat tato selhání, lze předpokládat, že jsou schopny nabídnout veřejné správě služby, které potřebuje. Veřejná správa zase má díky výběru daní dostatek financí na jejich odkup (Smith a Grønbjerg, 2006, str. 224). Transakční model chápe NNO především jako dodavatele služeb veřejné správě v těch oblastech, kde veřejná správa selhává. Touto činností kompenzuje neziskový sektor selhání státu. Stát nakupuje potřebné služby od NNO, což vede k navazování různých forem partnerství a neziskový sektor se stává alternativním dodavatelem služeb k službám dodávaným státem. V rámci tohoto partnerství musí NNO čelit požadavkům na udržitelnost své činnosti a zároveň musí plnit své poslání. Obě strany mohou hodně získat (NNO získají finanční zdroje, zkušenosti, zvýší se její reputace; veřejná správa získá možnost získat specializované služby a může tak flexibilně reagovat na požadavky společnosti), ovšem také musí do těchto vztahů hodně investovat (NNO investuje hodně své kapacity do administrace financí získaných z veřejných zdrojů, a to i na úkor samotných služeb, veřejná správa naopak investuje hodně finančních i lidských zdrojů na administraci těchto projektů ze své strany). Z výše uvedeného je patrné, že tento model se zaměřuje spíše na ekonomickou stránku vztahu veřejné správy a NNO, zatímco společenské vztahy a hodnoty zůstávají neakcentovány. (Muhuč Disdarevič in Skovajsa 2010).

Selhávání veřejné správy, jeho kompenzace ze strany neziskového sektoru je v oblasti NRP evidentní. NNO jsou rovněž hlavními dodavateli služeb pro aktéry NRP. Lze tedy shrnout, že tento model vztahů mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou je pro oblast NRP nejpříležitější.

3 METODOLOGIE

První využitou metodou byla **analýza dokumentů** – webových stránek, výročních zpráv, platné i připravované legislativy týkající se NRP a odborné literatury. NNO zabývající se NRP byly vyhledávány pomocí prohlížeče na internetu, přehledů NNO, rejstříků NNO a také metodou sněhové koule – pomocí odkazů na stránkách jednotlivých NNO i zainteresovaných ministerstev.

Dále byly provedeny **rozhovory** se zástupci NNO zabývající se NRP, kteří byli vybráni na základě výsledků první části výzkumu – dle vytvořeného přehledu NNO. Doplňkem k těmto rozhovorům byly i rozhovory se zástupci státní správy a samosprávy, kteří se zabývají NRP.

Rozhovory byly provedeny metodou rozhovoru podle návodu. Návod k rozhovoru je seznam otázek nebo témat, jež je nutné v rámci interview probrat. Tento seznam má zajistit, že se tazatel zeptá na všechna zajímavá a důležitá témata, která je nutno prozkoumat. Tazatel má volnost v tom, jakým způsobem a v jakém pořadí požadované informace získá. Rozhovor s návodem vede k efektivnímu využití času při dotazování. Zároveň umožňuje provedení rozhovorů s více respondenty strukturovaněji a ulehčuje jejich zpracování. Tento typ rozhovoru tedy pomáhá udržet zaměření rozhovoru, ale dovoluje dotazovanému zároveň uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti (Hendl, 2005).

Analýza přepsaných rozhovorů byla provedena metodou zakotvené teorie – přesněji prvních dvou typů kódování. Tato teorie byla vybrána především díky tomu, že představuje sadu systematických induktivních postupů pro vedení kvalitativního výzkumu zaměřeného na vytváření nových teorií, porozumění a interpretaci obsahu (Šedřová in Švaříček a Šedřová 2007, str. 84). S její pomocí lze odhalit hlubší struktury, poukázat na autorské intence a specifické argumentační strategie. Při použití kvalitativního přístupu je nejprve vybráno téma a určí se výzkumné otázky. Tyto otázky se v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat, doplňují a modifikují.

Struktury, které se vynoří v datech, jejich předběžná interpretace ovlivní formulaci otázek dalších, metodika výzkumu je tak dotvářena v samotném procesu zkoumání. Jednotlivé postupy nejsou pevně stanoveny, výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv

informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry (Hendl 2005).

Zakotvená teorie (grounded theory) dle Strausse a Corbinové umožňuje text zkoumat třemi možnými druhy kódování – otevřeným kódováním, axiálním kódováním a selektivním kódováním (Strauss, Corbinová, 1999). Pro tuto analýzu bylo využito otevřené a axiální kódování. Otevřené kódování sestává z procesu rozebírání, porovnávání, konceptualizace

a kategorizace údajů. Axiální kódování je souborem postupů, pomocí nichž jsou údaje po otevřeném kódování uspořádány novým způsobem, kdy se vytváří nová spojení mezi kategoriemi. Otevřené kódování je analytickým procesem, jímž jsou pojmy identifikovány a rozvíjeny ve smyslu jejich vlastností a dimenzí. Tímto postupem jsou údaje rozděleny a následně opět novým způsobem skládány dohromady pomocí axiálního kódování, které uvádí kategorie do vztahu s jejich subkategoriemi (Hendl 2005).

Cílem otevřeného kódování je konceptualizace údajů, tedy rozbor části textu (věty, odstavce nebo jednotlivých myšlenek) a její pojmenování tzv. kódy. Tyto kódy rozlišujeme do dvou kategorií: kódy konstruované a „in vivo“ kódy. Konstruované kódy jsou pojmenování, která vytvořil výzkumník. Naopak „in vivo“ kódy jsou označení užitá respondentem v rámci rozhovoru. Jednotlivé kódy se poté na základě jevů, které označují, sdružují do kategorií, které jsou abstraktnější než kódy samotné. V rámci této části kódování je velice důležité kategorie rozvíjet. Jevy v rámci kategorií lze rozlišovat na základě dimenzí a vlastností, řadit je do škál či subkategorií. Jednotlivé kategorie lze tedy dimenzionalizovat (Corbin, Strauss, 1999: 42-49).

Další fáze kódování se nazývá axiální kódování, kdy jsou údaje po otevřeném kódování znovu uspořádány na základě nově vytvořených spojení mezi kategoriemi. Axiální kódování je induktivně-deduktivní proces, který je zacílen na objevení a rozvinutí kategorií ve smyslu příčinných podmínek, které ji způsobují, a konkrétní dimenzionální umístění tohoto jevu ve smyslu jeho vlastností, kontextu, strategií jednání a interakce následků (Corbin, Strauss 1999: 84).

4 ANALYTICKÁ ČÁST - PŘEHLED NNO ZABÝVAJÍCÍCH SE NRP

Jak již bylo řečeno, v současné době neexistuje oficiální přehled NNO, které působí v oblasti NRP. Právě zmapování těchto organizací je jedním z cílů této práce.

Byly vybrány organizace, které nabývají jednu z právních forem, která splňuje strukturálně-operacionální definici dle Salamona a Anheiera, tedy občanského sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadačního fondu. Dalším kritériem byla činnost, které se věnují – byly vybrány NNO, které nabízí: služby před přijetím dítěte do rodiny, služby během přijetí dítěte do rodiny a těsně po přijetí, služby během NRP, služby během odchodu dítěte z NRP a služby pro biologické rodiny dětí v NRP. Přesněji se může jednat například o tyto služby: vzdělávání a rekvalifikaci, relaxačně-terapeutické pobyty pro aktéry NRP, osvětu a propagaci v oblasti NRP, setkávání účastníků NRP i NNO z této oblasti, odlehčovací služby, asistenci v rodinách, supervizi, přípravu žadatelů, krizové služby, osobnostně-rozvojové skupiny pro aktéry NRP, terapii, mediaci, pomoc při vstupu do samostatného života, vyhledávání náhradních rodičů nebo služby klíčového pracovníka pro rodinu.

Hlavními zdroji pro mapování NNO v oblasti NRP byl katalog a online adresář dvou NNO – „Katalog služeb pro náhradní rodiny“, který byl vypracován IS Mikuláš a Adresář služeb v NRP SNRP. Katalog IS Mikuláš obsahuje 34 NNO, nezahrnuje ani jednu nadaci či nadační fond. Adresář SNRP obsahuje kromě NNO i jiné organizace – například příspěvkové organizace. V tomto adresáři se, ale objevuje i jeden nadační fond – Nadační Fond JT. Výsledky vyhledávání byly porovnány s výčtem organizací v katalogu občanského sdružení Rozum a cit “Sít’ podpůrných organizací v NRP”, kde se opět neobjevují nadace a nadační fondy.

Nadace a nadační fondy byly vyhledávány pomocí stránek jednotlivých NNO působících v oblasti NRP – byly použity především jejich výroční zprávy, kde jsou uváděny zdroje financování, či sekce Sponzoři/Dárci. Ne všechny NNO však uvádí názvy jednotlivých nadací/nadačních fondů, které je podporují.

Vyhledávání bylo provedeno také metodou tzv. sněhové koule, kdy byly prohledány stránky a výroční zprávy jednotlivých NNO za účelem nalezení odkazů na spolupracovníky, sponzory či dárce. V této fázi byly prozkoumány i weby všech ministerstev, která se v oblasti NRP angažují – především MPSV.

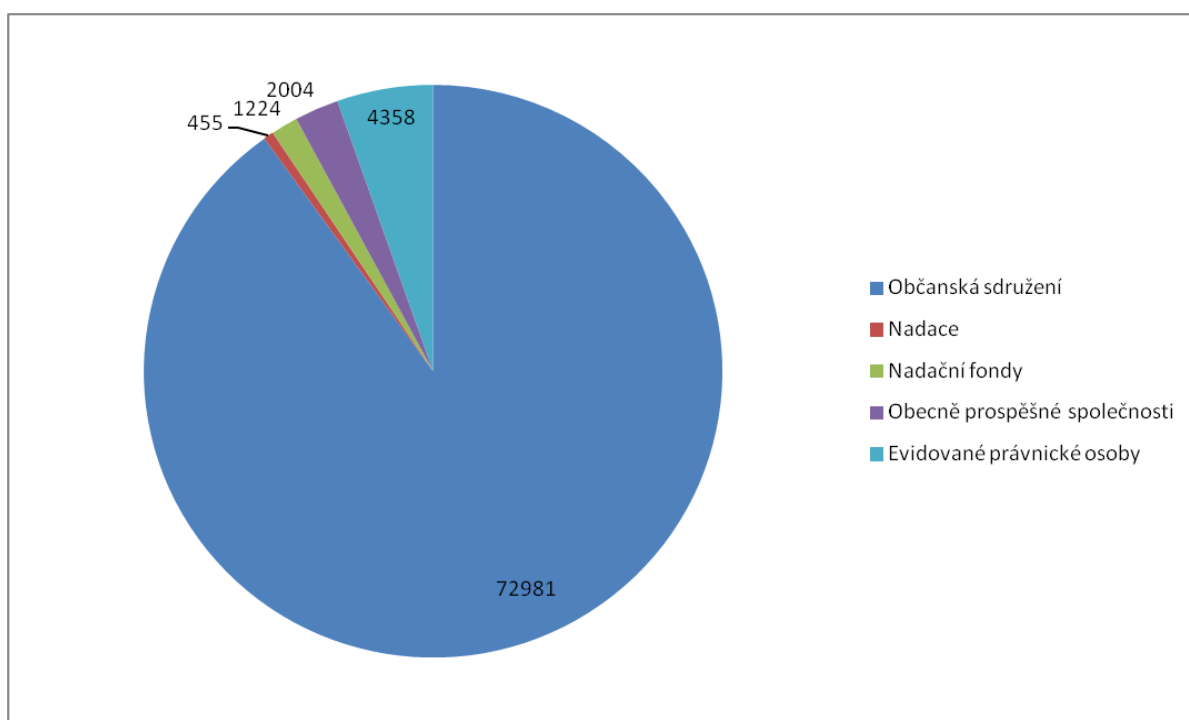
Další vyhledávání bylo provedeno pomocí Katalogu neziskovek na www.neziskovky.cz, kde byly vyhledány NNO z oblasti „Sociální práce a zdraví“ a „Rodina“ včetně nadací a nadačních fondů.

V neposlední řadě byly také využity vyhledávače, kde byla zadána klíčová slova: náhradní rodinná péče, pěstounství, pěstoun, adopce, osvojení, osvojitel, náhradní rodič. Tímto způsobem nebyly nalezeny žádné nové organizace.

Na závěr byly analyzovány rozhovory, které byly v rámci této práce provedeny v analytické části. V rámci těchto rozhovorů taktéž nezazněly žádné další NNO, které již nebyly identifikovány.

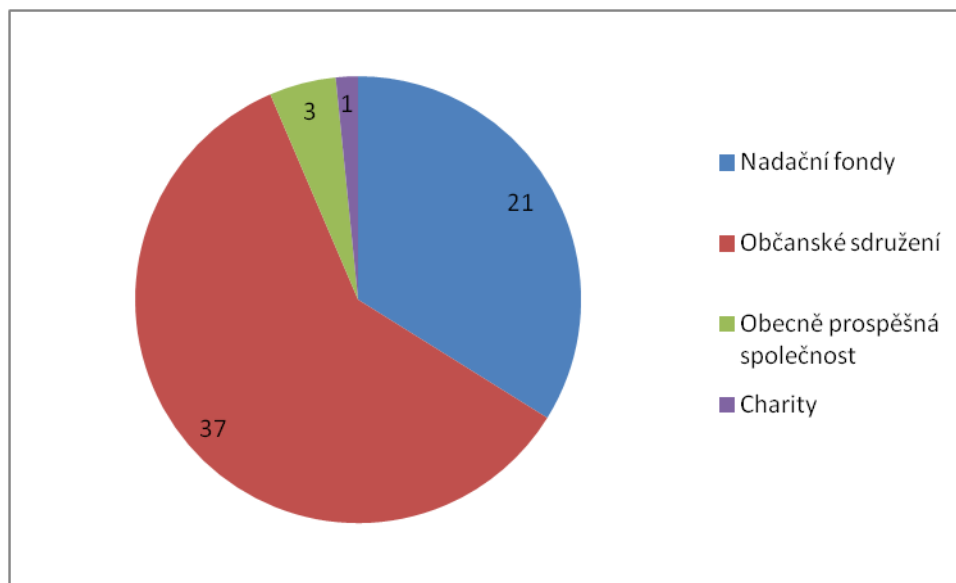
V březnu roku 2011 bylo v CZ celkem 81 022 NNO, z toho 72 981 občanských sdružení, což tvoří 90% všech NNO. Druhou nejčastější právní formou jsou evidované právnické osoby s počtem 4 358.

Graf č. 1 NNO v CZ v roce 2011

Celkově bylo zmapováno 62 NNO, které působí v oblasti NRP. Pokud se zaměříme na strukturu NNO v oblasti NRP na základě právní formy, tak zjistíme, že 60% z nich tvoří občanská sdružení, kterých je 37. Následují nadace a nadační fondy s 34% (21 nadací/nadačních fondů). Obecně prospěšné společnosti byly identifikovány 3. Jedna NNO má formu britské „charity“.

Graf č. 2 NNO v NRP dle právní formy

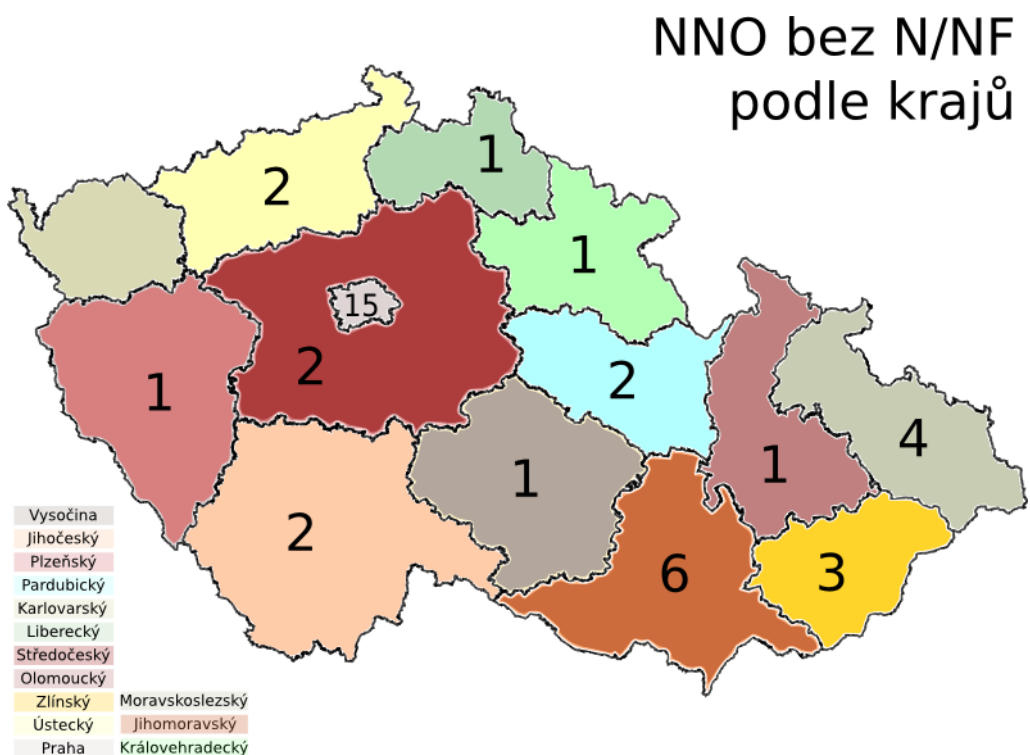
Můžeme tedy shrnout, že v oblasti NRP není převaha občanských sdružení tak velká, jako v rámci celého neziskového sektoru. Druhou nejčastější formou NNO jsou v rámci NRP nadace a nadační fondy, zatímco v rámci celého neziskového sektoru jsou druhou nejčastější formou evidované právnické osoby církví a náboženských společností.

Nyní se zaměříme na rozložení NNO působících v oblasti NRP v rámci jednotlivých krajů. Rozdělení dle krajů je vytvořeno na základě sídla jednotlivých organizací a do určité míry nemusí vystihovat oblast jejich působnosti – většina NNO působí celorepublikově.

Nejprve uvádíme rozdělení občanských sdružení, obecně prospěšných společností a charity, tedy všech NNO bez nadací a nadačních fondů.

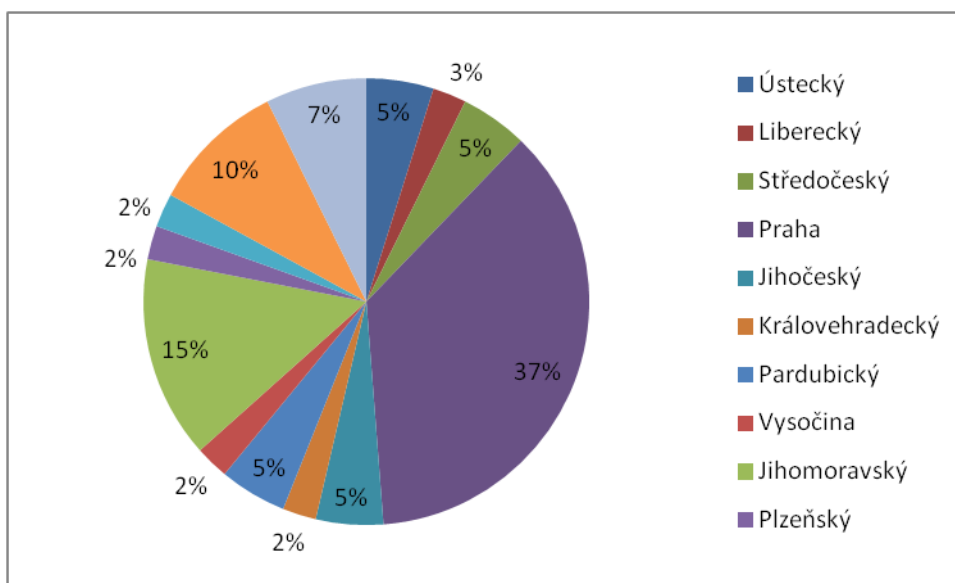

Mapa č. 1 NNO bez N/NF podle krajů

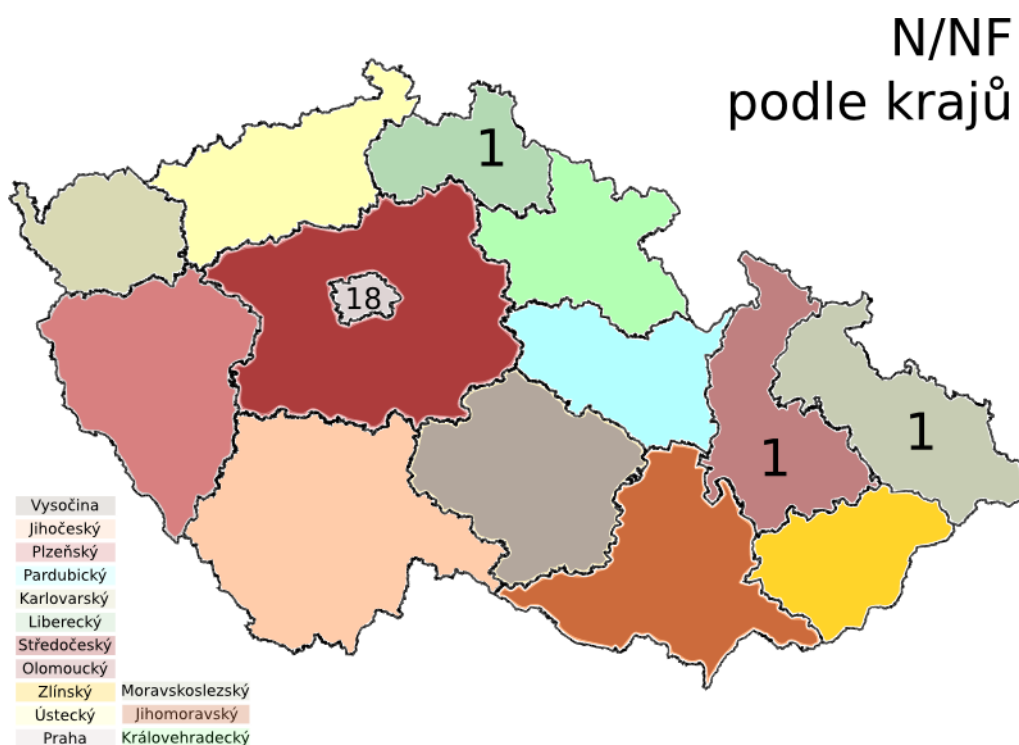
Nejvíce NNO (bez nadací a nadačních fondů) má sídlo v Praze – 15 NNO, což je 37%. Jihomoravský kraj je s 6 NNO (15%) na druhém místě a je následován Moravskoslezským krajem s 4 NNO, což je 10%. V rámci Karlovarského kraje nebyla identifikována jediná NNO zabývající se NRP.

Graf č. 3 NNO bez N/NF podle krajů

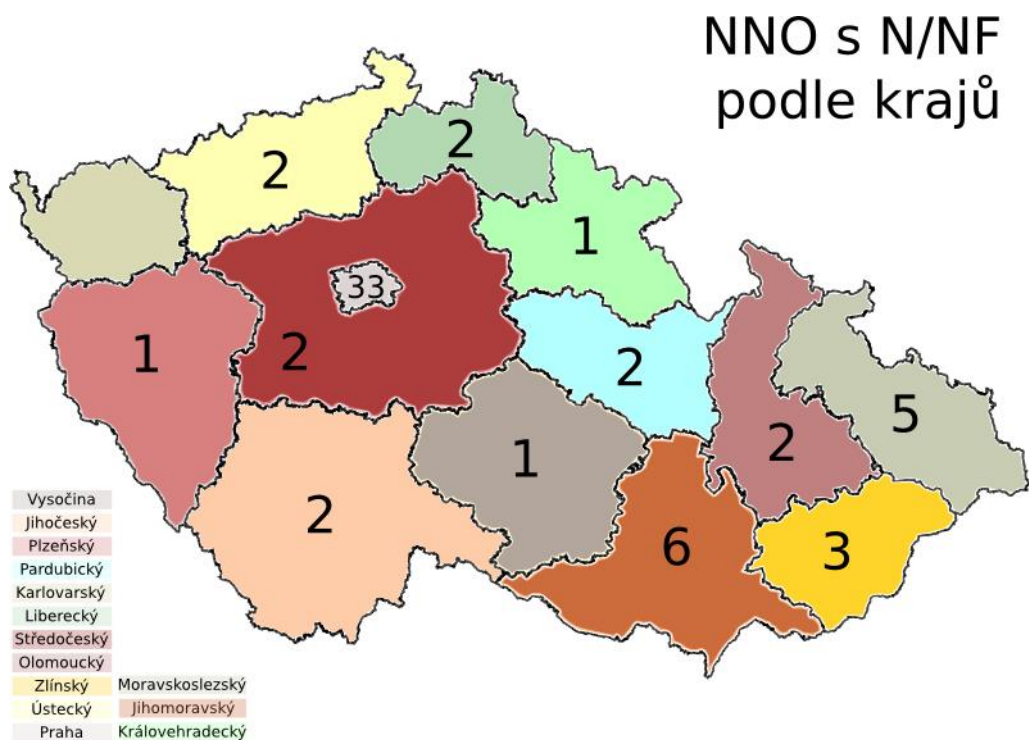
Nadace a nadační fondy sídlí z 86% v Praze. V Moravskoslezském, Libereckém a Olomouckém kraji sídlí po jedné nadaci/nadačním fondu.

Mapa č. 2 NN/F dle krajů

Rozložení všech typů NNO dle krajů vypadá takto:

Mapa č. 3 NNO s N/NF

Nejvíce NNO sídlí v Praze (33), 6 NNO sídlí v Jihomoravském kraji a třetím krajem s nejvyšším počtem NNO je kraj Moravskoslezský s 5 NNO. Žádná NNO věnující se NRP nesídlí v kraji Karlovarském.

Můžeme tedy říci, že největší hustota NNO působících v oblasti NRP je v Hlavním městě Praze a Jihomoravském kraji. Naopak kraj Karlovarský není sídlem jediné NNO. I tato nevyváženost může být důkazem roztržičnosti systému NRP a potvrzením velmi odlišného přístupu jednotlivých krajů k NRP. Právě neexistence NNO může být i důkazem neochoty veřejné správy tyto aktivity podporovat, a to především formou financování jejich činnosti. Na druhou stranu má mnoho NNO sídlo v Praze, ale jejich působnost je celorepubliková (např. ANČR má v rámci republiky 17 místních klubů), což výše uvedený argument značně relativizuje.

5 ANALÝZA ROZHovorŮ

5.1 METODOLOGIE

Bylo provedeno jedenáct rozhovorů se zástupci neziskových organizací a orgánů veřejné správy, kteří se věnují NRP. Devět rozhovorů bylo polostrukturovaných a byly provedeny osobně. Dva rozhovory se zástupci NNO měly z důvodu časové vytíženosti respondentů formu emailu. Z celkového počtu jedenácti rozhovorů byly dva se zástupci veřejné správy – Magistrátu hlavního města Prahy a MPSV. Ostatních devět respondentů působí v NNO zabývajících se NRP. Jednotlivé organizace jsme vybrali na základě rešerše, která byla provedena v první části diplomové práce, ta vedla ke zmapování NNO působících v oblasti NRP. Cílem bylo získat rozhovor se zástupci „nejvýznamnějších NNO z oblasti NRP“ – adjektivum „nejvýznamnější“ se v tomto případě nejvíce blíží kýženému neutrálnímu popisu. Nutno konstatovat, že tyto organizace nebyly vybrány na základě kritéria velikosti (počtu zaměstnanců, klientů nebo rozpočtu), ani toho, jak moc jsou mediálně známé, jak dlouho fungují nebo dle oblasti, které se v rámci NRP věnují. Hlavním kritériem byla jejich role v rámci systému NRP – muselo se jednat o organizace, které jsou pro současný systém nosné, a které jsou důležité i pro zástupce NNO i veřejné správy. Užití neutrálního termínu mělo zabránit případnému ovlivňování respondentů – právě výroky popisující zvolení určité organizace jsou analyzovány v další části a ukazují, co je pro jednotlivé zástupce NNO a veřejné správy nejdůležitější. V rámci jednotlivých rozhovorů byla vždy zahrnuta otázka na téma „Jaké NNO z oblasti NRP považujete za nejvýznamnější?“. Jako první byly provedeny dva rozhovory se zástupci NNO, které organizují setkávání NNO z oblasti NRP. Následovaly dva rozhovory se zástupci veřejné správy. Výčty nejvýznamnějších NNO z oblasti NRP byly porovnány s výsledky mapování této oblasti, které byly provedeny v první části této diplomové práce a byly osloveny všechny NNO, které se v tomto výčtu objevily. Další respondenti neuvedli nové organizace. Lze tedy shrnout, že NNO byly vybrány na základě výsledků mapování NNO v oblasti NRP a také metodou sněhové koule, kdy jednotliví zástupci NNO a veřejné

správy jmenovali NNO, které jsou z jejich pohledu „nejvýznamnější“. Jedna respondentka odmítla v rámci emailového rozhovoru na tuto otázku odpovídat.³

NNO	Kolikrát jmenována jako nejvýznamější	Celkem rozhovorů	V kolika procentech rozhovorů byla jmenována
Fond ohrožených dětí (FOD)	9	11	82%
Centrum náhradní rodinné péče	3	11	27%
Sdružení pěstounských rodin	8	11	73%
Středisko náhradní rodinné péče	7	11	64%
Rozum a cit	6	11	55%
Amalthea	5	11	45%
Natama	3	11	27%
Asociace náhradních rodin	3	11	27%
Střep	2	11	18%
SOS dětské vesničky	2	11	18%
Sallinger	2	11	18%
Tialog	1	11	9%
Triáda	1	11	9%

Tabulka č.1 Nejvýznamnější NNO v oblasti NRP dle rozhovorů

Nejčastěji jmenovanými NNO byly FOD (82%), Sdružení pěstounských rodin (73%), Středisko náhradní rodinné péče (SNRP) (64%) a Rozum a cit (55%). Do seznamu pro rozhovory nebyl zahrnut Střep, který se věnuje sanaci rodiny a NRP není jeho hlavní činností.

První kontakt se zástupci NNO byl proveden telefonicky nebo osobně u příležitosti setkání na konferencích či seminářích zabývajících se NRP. Jednalo se o 11 NNO, z nichž

³ „Tak na to bych odpovídala nerada. V České republice je hodně kvalitních organizací zabývajících se NRP. A nevím zcela určitě, co to znamená nejvýznamnější – jestli největší, mediálně nejznámější, nejúspěšnější ...Všech kolegů pracovníků v NRP si hluboce vážím.“ (R11)

sedm souhlasilo s osobním setkáním a provedením rozhovorů. V dalších dvou případech se z důvodu časového vytížení pracovníků NNO přistoupilo k provedení rozhovorů formou emailu. Po telefonické domluvě o provedení rozhovorů jsme zástupcům NNO poslali otázky na jejich emaily. Tyto otázky byly stejné jako otázky použité pro osobní rozhovory, jen byly doplněny komentáři – viz Příloha. Po jejich odeslání byly respondentky kontaktovány telefonicky, abychom se ujistili, že jsou otázky dostatečně srozumitelné. Nepodařilo se získat rozhovor se zástupci dvou NNO ze seznamu „nejvýznamnějších NNO“. Zástupkyně jedné NNO se výzkumu odmítla účastnit s vysvětlením, že jejich NNO nespolupracuje s žádnými studenty. Zástupkyně druhé NNO odmítla rozhovor z důvodu nedostatku času pro podobné činnosti.

Zástupce veřejné správy – přesněji jednu zástupkyni státní správy a jednu zástupkyni samosprávy – jsme oslovili, abychom získali doplňující informace k poznatkům získaným v rámci rozhovorů se zástupci NNO. V současném systému NRP v CZ jsou NNO nuceny spolupracovat s orgány veřejné správy, protože tyto orgány mají většinu rozhodovacích pravomocí. Taktéž bylo třeba získat pohled veřejné správy na spolupráci v rámci neziskového sektoru i v rámci celého systému NRP, kde se prolíná veřejná správa a NNO.

Rozhovory byly kromě jednoho případu, kde byla místem rozhovoru kavárna, vždy provedeny na pracovišti zástupců NNO. Rozhovory trvaly od 45 minut do 110 minut. Nejčastěji trvaly rozhovory cca 60 minut. Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentů nahrávány na diktafon a následně přepsány. Všichni respondenti byli poučeni o způsobu anonymizace rozhovorů a o užití získaných dat pouze pro potřeby této diplomové práce. Z důvodu zachování anonymity respondentů nejsou zveřejněny přepisy jednotlivých rozhovorů a ani citace z nich nejsou označeny názvem organizace, ze které respondent pochází, ale pouze číslem, které neodpovídá pořadí provedení rozhovorů⁴. Především proto, že někteří respondenti hovořili nejen jménem své organizace, ale vyjadřovali i své osobní názory, které nemusejí být v souladu s oficiálním stanoviskem NNO, jsem se rozhodla pro takovou míru anonymizace.

Dále jsme postupovali podle návodu k rozhovoru tak, že první položenou otázkou byla vždy otázka, která měla zjistit, v jaké NNO/orgánu státní správy respondent pracuje. (Tabulka témat návodu k rozhovoru je umístěna v příloze 2.) Do jejich výpovědi bylo zasahováno pouze minimálně, jednotlivé otázky byly pokládány v takovém pořadí, které

---

⁴ Jednotlivé rozhovory jsou označeny R1, R2 atd..

odpovídalo vyprávění respondentů. Otázky tedy nebyly kladeny vždy ve stejném znění a ve stejném pořadí. Ve většině případů stačilo pouze nastínit téma a respondenti se k němu vyjádřili sami. Vždy byl také položen jiný počet otázek, protože jednotliví respondenti během svého vyprávění zodpověděli větší část bez přesného dotazování. Snahou bylo podpořit vyjmenování některých příkladů a některá témata následovně rozvést.

Po přepsání jednotlivých rozhovorů byly tyto rozhovory podrobně pročitány. Následně bylo přistoupeno k první fázi kódování – otevřenému kódování. Výpovědi ze všech rozhovorů byly označeny kódy, a to konstruovanými i „in vivo“. Tyto kódy jsme uspořádali do provizorních kategorií. Ve fázi axiálního kódování jsme tyto kategorie na základě nově objevených vztahů sloučili. Tyto skupiny byly označeny abstraktnějšími pojmy a došlo k vytvoření kategorií, které již definitivně označují jednotlivé jevy. Některé kategorie byly rozděleny do dílčích subkategorií, protože jasně vykazovaly vnitřní členění.

Výsledné kategorie a subkategorie odpovídají členění kapitoly Výsledky analýzy.

5.2 PŘEHLED DOTAZOVANÝCH NNO

Občanské sdružení Rozum a Cit

Občanské sdružení Rozum a Cit podporuje rozvoj náhradní rodinné péče v České republice prostřednictvím podpůrných a vzdělávacích služeb náhradní rodině. Jeho cílem je zvyšování kvality života dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči; provázení a podpora rodinného systému; zvyšování znalostí náhradních rodičů v oblasti výchovy a náhradní rodinné péče. Těchto cílů dosahují prostřednictvím zavádění podpůrných služeb pro náhradní rodiny, šířením myšlenky o náhradní rodinné péči a také aktivitami, jež směřují ke změně systému péče o děti vyrůstající mimo vlastní rodinu. V rámci poradenského centra jsou poskytovány tyto služby: kontaktní telefonická linka; e-mailové a internetové poradenství; terénní návštěvy, terénní sociální práce; psychologické poradenství; psychoterapie; supervize pro náhradní rodiče; spolupráce a poskytování konzultací pracovištěm OSPOD; skupina pro mladistvé „Hnízdo“ se službou CHAT na internetové sociální síti a také organizování případových konferencí „na klíč“.

V rámci projektu „Vzdělávací a terapeutické služby“ jsou realizovány odborné vzdělávací semináře pro náhradní rodiče, terapeutické víkendy, zážitkové víkendy a letní pobyt pro mladistvé i celé rodiny.

Další nabízenou službou je „Doprovázení“, které nabízí náhradním rodičům dlouhodobou intenzivní podporu při výchově přijatých dětí (www.rozumacit.cz).

Občanské sdružení Salinger

Občanské sdružení Salinger vzniklo v roce 1997 za účelem poskytování podpory mladým lidem při začleňování do společnosti. V současné době realizuje služby sociální prevence v Královéhradeckém kraji a prorodinné aktivity v Hradci Králové.

Občanské sdružení Salinger provozuje několik různých aktivit:

- pracuje s dětmi a mládeží na Moravském předměstí (NZDM Modrý pomeranč)
- pracuje s dětmi, mládeží i celými rodinami v sociálně vyloučených lokalitách (KC Amaro Phurd-Pražská, Okružní)

- pracuje s žadateli o náhradní rodinnou péči a pěstounskými rodinami (Stopa čápa)
- pracuje s rodinami v obtížných životních situacích (Triangl)
- provozuje prorodinné centrum (Budulíněk).

Pro účely tématu této diplomové práce je nejdůležitější činností projekt „Stopa čápa“, která zahrnuje tyto služby:

Zájemcům o náhradní rodinnou péči předávají informace o NRP, poskytují informace o postupu při podávání žádostí a průběhu procesu zprostředkování náhradní rodinné péče. V oblasti SPO poskytují kompletní poradenství i možnosti vzdělávání žadatelů o náhradní rodinnou péči. Mezi další aktivity patří prostor pro sdílení zkušeností a aktivní odpočinek (klub pěstounů, víkendové pobyty), dále zajišťují doprovod při kontaktu s biologickou rodinou, zprostředkovávají kontakt na návazné instituce. Salinger nabízí i služby studentům, veřejnosti a organizacím působícím v oblasti NRP formou seznámení s problematikou NRP a na webových stránkách nabízí možnost spolupráce v této oblasti. (Výroční zpráva 2010 a www.salinger.cz).

Obecně prospěšná společnost Informační středisko Mikuláš (ISM)

Vize této organizace je být uznávaným partnerem subjektů činných v oblasti péče o děti vyrůstající mimo biologickou rodinu, usilují o propojení náhradních rodin, neziskových organizací a státu. ISM je od roku 2009 členem IFCO (International Foster Care Organisation) - Mezinárodní organizace pěstounské péče.

Jejich cílovými skupinami jsou děti a mládež vyrůstající mimo biologickou rodinu, náhradní rodiče a nestátní neziskové organizace, které potřebují odborné poradenství. Důležité je i směřování směrem k mezioborové a mezinárodní spolupráci.

V současné době se IS Mikuláš věnuje programům: Bezpečná rodina (vzdělávání náhradních rodičů), Cestou k sobě (kurzy zážitkového psychosociálního výcviku pro mladé lidi ve věku 15 až 19 let z pěstounských rodin a následné vypracování metodiky kurzu), Finanční poradna pro náhradní rodiče (služba odborného finančního poradenství při správě rodinného rozpočtu), Koučink (rozšiřování znalostí a dovedností náhradních rodičů a zaměstnanců organizací působících v náhradní péči v oblasti osobnostního rozvoje,

a procesech učení a vedení, zejména při výchově dětí), Můj byt (příprava dětí z pěstounských rodin a dětských domovů na samostatný život). Nejdůležitější aktivitou vážící se k tématu této práce jsou Komunikační mosty, jejichž posláním je zprostředkovat neziskovým organizacím prostor pro komunikaci a potřebné informace o aktivitách v oblasti náhradní rodinné péče. Tohoto je dosahováno pořádáním setkání neziskových organizací zabývajících se náhradní rodinnou péčí a aktualizací katalogu neziskových organizací a jejich poskytovaných služeb. Další cestou je i provozování webových stránek www.forumnr.cz, na kterých mohou náhradní rodiče i sympatizanti s pěstounskou péčí najít informace o náhradní rodinné péči (http://www.mikulasops.cz/sites/default/files/VZ_ISM_2010.pdf).

Otevřená skupina NNO

Informační středisko Mikuláš, o.p.s. od roku 2009 uspořádává setkání NNO z oblasti NRP, na které zve i zástupce MPSV a MŠMT. Hlavním tématem je sdílení zkušeností z přímé praxe a transformace systému péče o ohrožené děti. Do těchto setkání se zatím zapojilo přes 35 organizací.

Poslání

Vytvořit prostor pro vzájemnou komunikaci náhradních rodičů a zvýšit informovanost veřejnosti o náhradní rodinné péči na internetu (webové stránky www.forumnr.cz), kde mohou náhradní rodiče i sympatizanti s pěstounskou péčí diskutovat a najít informace o náhradní rodinné péči.

Občanské sdružení Středisko náhradní rodinné péče

Občanské sdružení zabývající se problematikou dětí, které vyrůstají mimo vlastní rodinu. Cílem Střediska je pomoc opuštěným dětem se zvláštními zdravotními potřebami a novým náhradním rodinám a současně celkový rozvoj náhradní rodinné péče v České republice. Mezi hlavní aktivity tohoto sdružení patří poradenství pro zájemce a žadatele o náhradní rodinnou péči; poradenství, pomoc a podpora rodinám, které již pečují o svěřené dítě; spolupráce a pomoc státním orgánům a institucím s obtížně umístitelnými dětmi; sledování dětí umístěných v nových náhradních rodinách; budování a zajišťování provozu azylových, výcvikových a chráněných bydlení pro ohrožené děti a mládež v ČR;

zajišťování vzdělávacích a volnočasových aktivit pro děti a mládež vyrůstající mimo vlastní rodinu; zajišťování a provozování „klubů“ osvojitelských a pěstounských rodin; systematická podpora poskytování kvalitních, profesionálních a veřejně dostupných služeb pro rozvoj a podporu náhradní rodinné péče.

Hlavními programy SNRP jsou:

- „Rozvoj náhradní rodinné péče“, který nabízí tyto služby: doprovázení, následnou psychosociální péči, podporu a dlouhodobé psychosociální poradenství. Dále také přípravy budoucích náhradních rodičů a zajištění odborné stránky informačního a komunitního webu www.adoptce.com.
- „Prevence, podpora a pomoc dětem a mládeži žijící mimo vlastní rodinu“.
- „Metodické centrum pro náhradní rodinnou péči“. Jeho cílem je ověřit a zavést komplexní systém metodik pro oblast NRP (jak pro odborná pracoviště, tak pro školská a zdravotnická zařízení a současně pro žadatele a zájemce o NRP) (http://www.nahradnirodina.cz/files/File/finalni_verze_VZ_2011.pdf).

Občanské sdružení Amaltheia

- Amaltheia, o.s. si klade za cíl podporu rodiny jako prostředí pro naplňování potřeb dítěte prostřednictvím poskytování sociálních služeb a dalších odborných a společenských aktivit. Velký důraz je kladen na zvýšení informovanosti, zájmu a znalostí laické a odborné veřejnosti o oblast péče o rodinu a dítě v regionu, aktivní spolupráce s ostatními subjekty v této oblasti a zvýšení prestiže pěstounů. Jedním z hlavních programů sdružení je Centrum náhradní rodinné, jehož posláním je spoluvytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí v náhradních rodinách východních Čech prostřednictvím setkávání, doprovázení, poradenství a vzdělávání. Dlouhodobými cíli programu je:
  - přispívat k všestrannému rozvoji dětí v náhradní rodinné péči
  - přizpůsobovat nabídku služeb potřebám cílových skupin, podporovat svépomocné aktivity
  - doprovázet rodiny v náhradní rodinné péči v obtížných a krizových situacích

- propagací a osvětou zvyšovat zájem o náhradní rodinnou péči, zejména o pěstounství
- podporovat spolupráci subjektů sítě služeb v oblasti náhradní rodinné péče a péče o ohrožené dítě

Sdružení se dále věnuje sanaci, práci na rozvojových projektech a práci s dobrovolníky.

(http://www.amalthea.pardubice.cz/vyrocnj_zpravy/2010/VZ-2010-web.pdf).

Občanské sdružení Fond ohrožených dětí (FOD)

FOD byl založen v roce 1990 jako občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, které působí na území celé České republiky. Hlavními směry činnosti jsou:

- pomoc dětem týraným i jinak sociálně ohroženým, se zaměřením na terénní sociální práci a sanaci rodin
- provoz krizové linky 776 833 333 pro matky, které tají těhotenství a porod
- vyhledávání náhradních rodin pro obtížně umístitelné děti
- Klokánek (rodinná péče místo ústavní výchovy)
- provoz azylových domů pro rodiny s dětmi a mládež bez domova
- poradenská a hmotná pomoc náhradním i potřebným vlastním rodinám
- osvěta a snaha o zlepšení legislativy a praxe na úseku ochrany dětí (www.fod.cz).
-

Občanské sdružení Centrum náhradní rodinné péče (CNRP)

Je specializovaným pracovištěm Fondu ohrožených dětí, které poskytuje biologickým i náhradním rodičům a jejich rodinám sociálně-aktivizační služby a odborné sociální poradenství. Mezi služby poskytované CNRP patří:

- terénní sociální práce

- asistenční služby při kontaktech náhradních a vlastních rodin
- psychologické a sociálně-právní poradenství
- volnočasové aktivity pro děti vyrůstající v náhradních rodinách
- preventivně terapeutická práce s uchazeči o NRP
- vzdělávání a poradenství
- psychosociální pomoc rodinám, které se ocitají v krizových situacích (www.cnrp.cz).

Občanské sdružení Asociace náhradních rodin ČR (ANRČR)

Asociace náhradních rodin České republiky je občanské sdružení sdružující náhradní rodiče za účelem sjednocení náhradních rodin pro zajištění kvality života dětí vyrůstajících mimo svou biologickou rodinu a zlepšení podmínek náhradní rodinné péče v České republice. Dnes v naší zemi funguje sedmnáct místních klubů v jedenácti krajích. Předsedové místních klubů vykonávají tuto činnost jako dobrovolníci a kluby fungují na základě vzájemné svépomoci. ANR ČR zajišťuje jejich koordinaci, poradenství při vedení klubů, informace a metodické vedení⁵ (www.anrcr.cz).

Obecně prospěšná společnost Spolu dětem

Činnost obecně prospěšné společnosti Spolu dětem je zaměřena především na podporu a vzdělávání dětí a mladých lidí žijících v dětských domovech a pěstounských rodinách. Lze ji rozdělit na tyto části:

- podpora a pomoc dětem žijícím v ústavní a pěstounské péči
- vzdělávání dětí a personálu dětských domovů
- zvyšování informovanosti o náhradní rodinné péči.

---

⁵ Přehled jednotlivých klubů zde: <http://www.anrcr.cz/sites/default/files/vz2010.pdf>

V roce 2011 je Spolu dětem hlavním organizátorem setkávání Otevřené skupiny NNO zabývajících se prací s ohroženými dětmi, jichž se účastní zástupci pražských NNO z této oblasti a jsou na ni zváni i zástupci orgánů veřejné správy i dalších stran, které se na práci s ohroženými dětmi podílejí (www.spoludetem.cz).

5.3 VÝSLEDKY ANALÝZY

V této části se věnujeme prezentování výsledku kvalitativní analýzy rozhovorů. Struktura této části odpovídá kategoriím a subkategoriím, které vznikly na základě kvalitativní analýzy přepsaných rozhovorů se zástupci NNO a veřejné správy.⁶ Cílem analýzy rozhovorů pomocí prvních dvou druhů kódování dle zakotvené teorie je nalezení odpovědí na výzkumné otázky a vytvoření kvalitativní sondy do fungování NNO v oblasti NRP. Hlavními cíli této analýzy je zjištění, jak vidí zástupci NNO současný stav NRP a roli, kterou v něm NNO hrají, jaké funkce vykonávají a jaké by chtěly vykonávat. Důležitá je i identifikace slabých míst systému a pohled na připravované změny systému NRP. Dále se pokusíme o popis neziskového sektoru v oblasti NRP, jeho zesíťování a spolupráce mezi jednotlivými NNO.

5.3.1 SYSTÉM

V této části se věnujeme analýze popisu systému NRP jako takového – tomu, jak ho popsali a jak ho vnímají respondenti z řad NNO i veřejné správy. Nejprve se věnuji výroky, které popisovaly systém jako celek. Následuje část, která pojednává o současném stavu systému NRP.

Při popisu situace NRP a systému jako takového byla užita spíše negativní označení. Byla užita spojení jako „situace NRP je nelichotivá“ (R1), „situace NRP je dost těžká“ (R3) nebo „všechno je to jeden velký chaos“ (R5).

Systému byla vytýkána především jeho roztříštěnost: „systém je nyní roztříštěný“ (R2) nebo „Práce je dnes roztříštěná a to je potřeba změnit.“ (R2) Jako jeden z důvodů byl označen fakt, že v oblasti NRP „se angažuje pět ministerstev, která se do tohoto okamžiku nebavila“ (R5) jinými slovy „situace NRP je komplikovaná tím, že spadá do působnosti více rezortů „ (R8.) Další respondent uvedl, že „zařízení spadají pod různá ministerstva a každé aplikuje zákon dle svého výkladu“ (R8) a další, že vše „záleží kraj od kraje“ (R2).

---

⁶ Tabulka těchto kategorií je součástí přílohy.

Jedna zástupkyně NNO uvedla, že: „Nynější situace je velmi roztržštěná. Záležitosti týkající se ohrožených dětí řeší 5 ministerstev. Kraje jsou samosprávné celky, které také postupují individuálně. Ministerstva je sice metodicky řídí, ale zasahovat do jejich kompetencí nemohou. Pokud se nezmění tohle, mám pocit, že se situace v ČR neposune k lepšímu. Dítě se ztrácí v systému, který má dost potíží sám se sebou.“ (R10)

Tato zjištění korespondují s popisem, který vychází z dřívějších výzkumů, kde je současný systém fungování NRP popisován jako rezortně roztržštěný, postupy jednotlivých úřadů jsou nejednotné a založené na intuici (MPSV Důvodová zpráva, 2011).

Současnému systému je vytýkán i nadměrný počet dětí v institucionální péči a jedna respondentka zdůraznila, že náš stát si díky tomu vysloužil i kritiku z řad EU: „dětí v ústavech je strašně moc – i EU nás za to ostře kritizuje. Po revoluci jsme dostali úkoly v oblasti NRP – hlavně vytvořit ústřední úřad pro práva dítěte, který by to vše sledoval a řídil – toto je nám vytýkáno“ (R3).

Další problematickou částí systému NRP je její financování, které způsobuje mnoho problémů: „na spoustu věcí chybí kapacita i peníze“ (R2) a to vede k tomu, že „roky ubíhají a žadatelé pořád čekají a čekají. A pak zase čekají až na ně nějaké dítě vyjde.“ (R3). Nedostatek financí způsobující nedostatek služeb je zároveň příčinou chyb a neúspěchů: „když chybí podpůrné služby, tak není čemu se divit, že dochází k selhání“ (R5).

Někteří respondenti hledí na současnou situaci i legislativu optimističtěji a myslí si, že „leccos funguje dobře, ale leccos není dotažen“ a „současná legislativa by umožňovala více než je zaběhnutý výklad zákona“ (R6). Zastávají názor, že systém by mohl fungovat lépe, pokud by se využívaly všechny jeho možnosti.

Jedna respondentka dokonce uvedla, že „Situace je taková, že již dosáhla uspokojivého vrcholu a v posledních letech se situace zhoršuje.“ (R9)

Důležitým poznatkem je i fakt, že pro úspěch NRP je krom systému důležitý i přístup případných osvojitelů a pěstounů, který lze do určité míry změnit dostatečnou podporou. Vždy je ovšem třeba mít na mysli, že i s podporou existují určité limity, které sebelepší systém sám o sobě nemůže překročit.

„V současné době je skutečně v ústavní péči poměrně velké množství dětí. Nicméně nelze všechnu vinu svalit na pomalý systém. Zájemců o NRP ubývá a mají čím dál tím vyšší nároky na dítě, které chtějí přijmout. Je třeba všechny kvalitně a dostatečně připravovat, vybírat, provázet, vzdělávat, podporovat je a pomáhat jim.“ (R11)

Současný stav

Dotazovaní zástupci NNO popsali v rámci jednotlivých rozhovorů současný stav NRP v CZ. Níže jsou představena jednotlivá témata, která byla v souvislosti s tímto tématem aktualizována.

Dvě roviny – adopce a pěstounská péče

Jak již bylo popsáno dříve lze NRP rozdělit na dvě roviny – na adopci neboli osvojení a pěstounskou péči. I sami respondenti na toto rozdělení upozornili. „Co se týče adopce, tak tam je situace na dobré, možná až na velmi dobré úrovni“ (R9).

Z rozhovorů tedy vyplývá, že „u adopce není třeba tolik změn“ (R5), protože dle respondentů tato forma NRP funguje až na některé detaily velmi dobře a není třeba velkých změn na systémové úrovni.

Potřeba změny je naopak zmiňována v případě pěstounské péče, která u nás nabývá především formy tzv. dlouhodobé pěstounské péče a v budoucnu by bylo žádoucí zavádět i další formy – například pěstounskou péči na přechodnou dobu či tzv. profesionální pěstounskou péči.

„Tradice dlouhodobé pěstounské péče, což je dobré, ale chybí nové formy pěstounské péče...chybí větší nabídka a rozšíření forem a možností NRP dle potřeb dítěte“ (R2).

Jedním z cílů připravované transformace NRP je zlepšení systému pěstounské péče a podpora forem této části NRP spolu se zavedením dostatečného množství podpůrných služeb.

Celková neinformovanost o NRP v CZ

Další slabinou současného stavu NRP u nás je i nevědomost či zaostalost a neinformovanost, která bývá CZ vytýkána všeobecně. „Když si vezmu, že v okolních zemích se tohle téma řeší už od 60. let, tak na mne jde hrůza.“ (R6) Znalosti široké veřejnosti shrnula jedna respondentka takto: „Lidi neznají rozdíly mezi základními pojmy – osvojitel, pěstoun atd... maximálně ví, kdo je adoptivní rodič.“ (R6)

V rámci rozhovorů zazněl i udivující příklad naprosté nevědomosti pracovníků státní správy: „Jedna paní na MŠMT nevěděla, že má na starosti i institucionální výchovu...prostě o tom nevěděla...jo tak my máme i dětský domovy, to je zajímavý...“ (R7)

Jedním z důvodů tohoto informačního vakuu může být i nedostatek literatury o tématu NRP, včetně metodik pro profese pracující v této oblasti. Právě neinformovanost těchto odborníků může mít fatální následky. „U nás není dostatek literatury.“ (R6) Dále také chybí „metodiky pro pedagogy, zdravotníky – pokud špatně diagnostikují, tak může dojít k velkým problémům“ (R6).

„kraj od kraje“ (R4)

V rámci popisu systému NRP bylo poukazováno na jeho roztržitost rozdělením této oblasti do působnosti několika ministerstev. Celý systém se dělí ještě dle působnosti územní samosprávy – tedy v rámci jednotlivých krajů. Dle respondentů se situace liší „kraj od kraje“ (R4).

„...záleží to kraj od kraje – je tady totiž strašná nerovnováha...je to strašně disproporční v jednotlivých krajích...navíc v každém kraji je to pojaté jiným způsobem...samozřejmě, že každý kraj má specifika na která je třeba brát zřetel...každé pracoviště pracuje jako samostatná buňka a jejich práce a postoje můžou být naprosto odlišné od jiného pracoviště kdekoli jinde, což je zážející.“ (R4)

Některé územní celky jako takové vykazují jiné počty účastníků NRP. Jedna respondentka uvedla, že „V Čechách je mnohem méně pěstounů než na Moravě a v rámci naší republiky existují hodně velké mezery.“ (R5) O těchto mezerách mluví i další respondent „Některé kraje to je bída...jižní Čechy, to je pole neorané...Ústecko, to je bída...Karlovarský kraj, to je děs a hrůza.“ (R7) Tyto rozdíly naprosto korespondují

se mým zjištěním z první části této práce, která mapuje NNO v oblasti NRP – pokud neexistují v některých oblastech služby pro účastníky NRP, tak lze předpokládat, že v těchto oblastech bude nižší počet náhradních rodičů.

Pro NNO má tato roztržitost na několika úrovních – na úrovni jednotlivých ministerstev a na úrovni jednotlivých krajů fatální následky – jak může veřejná správa spolupracovat s NNO, když není schopna spolupracovat ani v rámci státní správy či samosprávy samotné? S tímto souvisí i následující část, která se věnuje popisu spolupráce s veřejnou správou.

„bojujeme místo abychom pracovali“

Zástupci NNO si dále stěžovali na zbytečné komplikování jejich práce následkem přehnané byrokratizace a neochoty pracovníků veřejné správy.

Jedna respondentka si posteskla, že ztrácí „...strašné úsilí v boji s úřady a legislativou. Kdyby byla legislativa nastavena příznivěji, tak bychom společně mohli udělat mnohem více práce. Dnes zabere více času práce nebo spíš boj s úřady než práce s rodinami“ (R1).

Další uvedla v podobném duchu, že „ Pro nás je to už dost obtížné a únavné pořád o něco bojovat – už to bylo tolikrát...nyní už raději pomohu jedné konkrétní rodině a mám z toho dobrý pocit, než abych běhala po ministerstvech a parlamentu.“ (R6) Z tohoto vyplývá, že následkem neochoty veřejné správy se zástupci NNO nechtějí zbytečně vyčerpávat marným úsilím bojem s úřady a raději se věnují každodenní praxi.

System financování

System financování v současné době sestává z „grantů z ESF, od krajů, finance od státu a ze soukromých zdrojů“ (R2). Právě fakt, že tyto zdroje nejsou v současné době koordinovány, byl uveden jako jeden z důvodů nedostatku financí v této oblasti: „peníze jsou jen špatně alokovány“ (R5). Kritizován je i způsob rozdělování financí formou grantových výzev – dle respondentů to vede k tomu, že „někdo něco vyhlásí a najednou jsou na to všichni odborníci“ (R7). Jinými slovy vyhlásí se „grantové výzvy MPSV a EU a oni pak spadnou do toho, že dělají podobné věci“ (R7). Právě to, že veřejná správa je hlavním zdrojem příjmů pro NNO vede k tomu, že „spousta organizací mění zaměření

vzhledem k tomu, že dotace nebyly vyhlášeny a my tady nemáme dostatek soukromých donátorů“ (R6).

Již v úvodní části popisu systému NRP jako takového bylo uvedeno, že jedním z hlavních úskalí je v současné době financování. Tento systém je popisován jako takový, „který podporuje konkurenci spíše než spolupráci“ (R1). Právě tento fakt vede k nespolupráci v rámci neziskového sektoru.

„Všichni si hrabeme do jedné kasičky a to je problém – financí není zas tak moc a nějaká nesnášenlivost, co se týče finančních zdrojů, je velká, což je pochopitelné – každý se chce uživit.“ (R5)

Byla použita i poněkud expresivnější pojmenování situace : „Je tady v zásadě jedno koryto – je tady pár nadací a nadačních fondů – asi pět, šest. Druhý zdroj je MPSV, což je každý rok a pak jsou tady evropské peníze.“ (R7)

Právě tato roztržitost a nejistota vede k problémům se získáváním odborníků, kteří by se mohli NRP zabývat v rámci jednotlivých NNO. „Financování je složité tím, že je roztržitěné, nejisté, krátkodobé. To skoro znemožňuje možnosti plánování, velmi ztěžuje možnosti rozvoje a velmi ztěžuje to, aby si NNO stanovila stabilní podmínky pro fungování a v neposlední řadě, aby měla lidi dlouhodobě, stabilně a s určitou úrovní vzdělání.“ (R2) Podobně: „Co se týče financí, tak my máme vždycky peníze jen na rok...tak otázkou je, jak si můžeme nabrat, třeba dvacet zaměstnanců a navíc kdo k nám nastoupí na jeden rok...budou tito lidé dostatečně kvalitní?“ (R6)

Zástupci NNO navrhli i řešení tohoto problému, kterým je jednoznačně zjednodušení plánování a také nastavení systému objednávek služeb ze strany veřejné správy. Více o tomto tématu v části o roli veřejné správy.

„Je třeba zjednodušit systém financování – zakázky, objednávky z měst, krajů a ministerstev, aby bylo financování dlouhodobější.“ (R2)

Kromě roztržitosti a krátkodobosti byla současnému způsobu financování vytčena i nekonceptnost a opět se zde objevila nářezka na nepropojenost a neinformovanost v rámci veřejné správy.

„Financování u nás není koncepční. Nechápu, jak se peníze mohou vydávat tak nesystémově...další tři organizace dostaly dotace na stejný kraj, stejnou činnost a stejnou cílovku...a ostatní kraje pak maj smůlu“ (R5).

Krom problému s financování samotných NNO zaznělo v rámci rozhovorů i upozornění na stejné problémy samotných pěstounských rodin „udržet rozpočet pro osm dětí je těžké“ (R7). V reakci na tyto problémy se některé NNO rozhodly nabízet pěstounům i služby finančního poradenství.

Dosažené změny

Respondenti se v rámci rozhovorů vyjádřili o problémech systému, ale zároveň i vyjádřili naději v možnost změn. Oni sami popsali několik oblastí, ve kterých dle jejich názoru došlo ke změnám, což ukazuje, že stav není neměnný a je možné doufat ve zlepšení situace.

Biorodina

Jednou z hlavních změn je přístup k roli biorodičů a přístupu aktéru NRP k nim. Toto téma je stále aktuální a odráží se i v připravované změně legislativy a v rámci rozhovorů bylo mnohokrát zmiňováno. Dle respondentů se situace pomalu, ale jistě mění k lepšímu. Více o postojích k biorodičům v části, která je věnována právě postojům.

„Za tři roky se toho hodně změnilo, ale ten posun je dílčí, malý...na začátku (před třemi lety) se jen zmínit před náhradními rodiči o biologické rodině znamenalo šok...dneska je možné s lidmi o tomto komunikovat a jsou daleko přístupnější. Atmosféra ve společnosti se přece jenom mění. Zejména po tom, co se toto téma objevuje v rádiu, televizi.“ (R4)

Pojmy

Pro některé zástupce NNO je téma pojmů, které jsou v rámci NRP užívány, velmi důležité a aktuální. Dle jejich názoru je podstatné nastavit terminologii v této oblasti tak, aby se zabránilo negativním konotacím. Jedna respondentka vyjádřila svoji radost nad změnou toho, že: „Už se přežil pohled na pěstounskou péči jako na malou adopci, kde dítě

je vaše a začíná se to opravdu vnímat jako služba dítěti a z toho mám radost. „ (R4)
Na tomto místě je ovšem nutné zdůraznit, že zástupkyně jiné NNO v rámci rozhovoru uvedla, že „pěstounská péče je taková malá adopce“ (R7). Toto může být důkazem, že některé změny probíhají velmi pomalu a i v rámci odborné veřejnosti jsou používány termíny, které mohou být označeny za nevhodné.

Spolupráce

I v oblasti spolupráce došlo ke změnám směrem k jejímu zlepšení. Tématu spolupráce jako takové se věnuje samostatná část této práce – zde je akcentováno z pohledu změn.

Neziskový sektor je (nejenom) v rámci NRP nucen velmi úzce spolupracovat s úředníky veřejné správy. Tato spolupráce, ale nebývá vždy jednoduchá. Již byl zmíněn negativní pohled úředníků veřejné správy na některé NNO. Respondenti uvedli, že i v této oblasti dochází k postupným změnám a oni mají pocit, že se situace lepší. „Je to velký posun, že v současné době úzce spolupracujeme s OSPODy, což byl ze začátku trochu problém.“(R4)

K velkému posunu v oblasti spolupráce došlo i v rámci neziskového sektoru jako takového.

„Když si vezmu, jaké to bylo pár let zpátky...už jen to, že existuje Otevřená skupina, kde se scházíme a všichni se spolu baví – to by před 10 lety nešlo.“ (R 8)

Jedna respondentka má pocit, že i samotná veřejná správa se v posledních letech naučila lépe spolupracovat.

„V této oblasti se angažuje pět ministerstev, která se spolu dlouhou dobu vůbec nebavilo – toto se změnilo až během posledních let. „ (R5)

Situace FODu

Další změnou, která byla v rámci rozhovorů zmiňována, je postoj veřejné správy k FODu. Situace FODu se v průběhu jeho existence změnila od monopolu k téměř likvidačním podmínkám, které pro jeho fungování nastavuje připravovaná novela.

„Nejprve jim bylo umožňováno, aby dělali spoustu věcí na hraně zákona, protože chyběla legislativa a v současné době se děje druhý extrém, kdy je FOD utlumován.“ (R9)

Tři respondenti vyjádřili svůj nesouhlas s takto dramatickou změnou a navrhují poněkud mírnější přístup.

Shrnutí

Všechny jmenované problémy současného systému vychází především z roztržitého a nejednotného postupu veřejné správy, která má v současném systému stěžejní roli. Krom omezení činnosti, která je způsobena legislativou. NNO jsou na veřejné správě závislé i na financích z veřejných rozpočtů. Pokud nedojde ke zlepšení fungování orgánů veřejné správy v NRP, tak nebude možné dosáhnout výrazného zlepšení stavu NRP v CZ. Toto je patrné i ze změn, které byly dotazovanými popsány jako dílčí.

5.3.2 TRANSFORMACE

Aby mohlo dojít k přípravám transformace NRP, tak by muselo dojít k velkému posunu vnímání této tematiky především na straně veřejné správy. Jednotlivé neziskové organizace jsou s připravovanými změnami převážně spokojené. Přípomínky mají spíše k detailům než k směru jako takovému. Následující citát popisuje celkový přístup k připravovaným změnám:

„Momentálně všichni s napětím čekáme na novelu Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která přinese opravdu hodně změn, nicméně to vypadá, že se to ještě protáhne. Což je dle mého názoru dobře, protože zatímco duch novely by se dal považovat za velmi příznivý, některé dílčí nedostatky by mohly praxi, potažmo životy dětí, velmi negativně ovlivnit. Doufám tedy, že se našim zákonodárcům povede tyto nedostatky doladit.“ (R11)

Respondenti zároveň velmi explicitně identifikovali hlavního hybatele změn, kterým je MPSV a jmenovitě pan Macela. Z níže uvedené citace je patrné, že respondentka jasně vnímá posun přístupu k NRP a jejím změnám v rámci ministerstev, která se v této oblasti angažují.

„V této oblasti se angažuje pět ministerstev, která se spolu dlouhou dobu vůbec nebavilo – toto se změnilo až během posledních let....nakonec si MPSV řeklo: „Nám je to jedno, my to musíme vyřešit“. Pan Macela na nějakém setkání řekl: „Nám je jedno, kdo má

co řešit, prostě se to udělat musí a když to neuděláme my, tak to nebude..." (R5) Obdobně se vyjádřil další respondent:

„Naštěstí se toho chopil pan Macela a ten to z mého pohledu vzal za dobrý konec – teď tam makaj a něco se děje“ (R7). Stejný respondent shrnul postoj kolegů z NNO v oblasti NRP: „Spousta kolegů má výhrady, ale jen dílčí, v zásadě jsou všichni nadšení, že bude transformace a tak.“ (R7)

Z výše uvedeného vyplývá, že zástupci NNO vnímají MPSV jako aktivní, také jako hlavní zdroj změn a jsou rádi, že se v rámci veřejné správy objevilo pracoviště, které na sebe vzalo zodpovědnost za změnu systému NRP.

Tři respondentky vyjádřily dílčí nebo velké výhrady k připravovaným změnám. Všichni respondenti se nicméně shodují, že ke změnám dojít musí a nyní je třeba najít tu nejlepší cestu. Následující text popisuje dva pohledy na připravované změny – pohled pozitivní a pohled spíše negativní. Závěr je věnován popisu překážek, které dle respondentů stojí v cestě hladkému průběhu transformace či samotnému přijetí novel jejich následné úspěšné aplikaci v praxi.

Pozitiva

Pozitivní přístup k připravovaným změnám lze shrnout slovy jedné respondentky: „v novele je spousta dobrých nápadů“ (R6). Již dříve byl současný systém popsán jako roztříštěný a fakt, že transformace by měla vést směrem k homogenizaci systému péče o ohrožené děti, je hodnocen pozitivně:

„Práce je dnes roztříštěná a to je třeba změnit. A novelizace povede k pozitivní změně.“ (R2)

Dalším slabým bodem současné situace byl identifikován vysoký počet dětí v institucionální péči a nedostatek pěstounů, což je další problém, který se připravovaná změna snaží řešit:

„Co se týče transformace, tak pozitivní je ten směr – tedy posílení pěstounské péče a deinstitutionalizace, to se mi velmi líbí.“ (R7)

Mnoho respondentů se v rámci rozhovorů zmiňovalo o neexistenci standardů a metodik, což je také důvodem roztříštěnosti systému. Právě jejich zavedení by mělo

usnadnit práci všem zúčastněným v procesu NRP. Součástí připravované transformace je i jejich zavedení, což je vnímáno jako jedno z pozitiv.

Jedna respondentka uvedla. „Dále vnímám, že velká část těch, kteří v této oblasti pracují má snahu a hlad po informacích a chtějí je. Vůle ke změnám tam tedy je a ve chvíli, kdy se podaří dodat zázemí metodiky a standardů, tak velká část z nich bude ráda, že se mají čeho chytit. Bude to pro ně odlehčení a pomoc. „ (R4) a dále pokračovala: „Hodně doufám, že vyjde změna koncepce. Hodně pomůžou standardy metodiky i jasné zprůhlednění a odtabuizování celé situace.“ (R4)

Připravované metodiky standardizují práci OSPODů, mohou vyřešit výše popisované „vše záleží kraj od kraje“ a sníží roli lidského faktoru – „vždy záleží na lidech“, které jsou z pohledu dotazovaných zástupců NNO velkými překážkami hladkého fungování NRP v současné době.

„Já si myslím, že připravovaná novela je velmi dobrá, protože chce standardizovat práci OSPODu a nastavuje sestavování individuálních plánů pro děti.“ (R2)

Standardizace systému je tedy velmi vítána a je považována za nutný předpoklad zlepšení práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami. Respondenti vyjádřili i dobrý pocit z faktu, že tyto standardy a metodiky budou součástí vyhlášky a nikoliv zákona samotného – jejich změny budou mnohem jednodušší a flexibilnější než je tomu v případě změn zákona.

„Připravovaná novela nastavuje věci, které zde chybí. Zároveň se připravují i vyhlášky ke standardům a i k přípravám. Toto je důležité, protože výzkumy ukázaly, že v každém kraji jsou přípravy naprosto odlišné.“ (R2)

Negativa

Negativní postoj k transformaci systému NRP, potažmo systému péče o ohrožené děti a jejich rodiny, vyjádřily zástupkyně dvou NNO a jedna zástupkyně veřejné správy. Hlavní kritika vychází z pocitu, že i dnešní legislativa je poměrně kvalitní a problém je v jejím výkladu a aplikaci – tedy spíše v „lidském faktoru“. Systém jako takový je z jejich pohledu nastaven relativně dobře, pouze v praxi dochází k mnoha pochybením.

„Ty úpravy by nemusely být až tak dramatické, protože i současná legislativa umožňuje mnohem více než je zaběhnutý výklad...my s návrhem hodně nesouhlasíme, máme velké výhrady a jsme zvědavé, jaké změny nakonec projdou.“ (R6)

V podobném duchu se vyjádřila i zástupkyně státní správy, která by taktéž považovala za mnohem vhodnější postup vylepšit systém současný a poučit se z jeho nedostatků než nastavovat systém zcela nový, nevyzkoušený a nevycházející z toho, co již někdy fungovalo. Dle jejích vlastních slov se ona i ostatní zaměstnanci jejich NNO na připravované změny „těšila“.

„Nemáme z toho dobrý pocit vůbec ne – jak jsme se těšili, že transformace něco přinese, že se něco pohne, tak z toho nakonec máme větší obavy než ze současného stavu...my to u nás (v republice) máme zprava do leva – vše hned a úplně jinak.“ (R6)

Právě přístup, který nastavuje celý systém od základu nově a více méně bez větší souvislosti k současnému stavu je kritizován z řad NNO i státní správy. Zástupkyně státní správy se nebojí použít i poměrně nelichotivý postoj k tvůrcům změn.

„Někdy nejsou návrhy novel úplně v souladu s potřebami dětí, nevím, jestli je to tím, že tvůrcům chybí dostatek nadhledu a zdravého rozumu nebo tím, že je tam něco jiného.“ (R9)

Dle jejího názoru by tvůrci legislativy, metodik i standardů měli vycházet z několikaleté praxe v terénu i oboru jako takového – pouze tehdy budou schopni ohodnotit situaci reálně a nastaví změny směrem, který bude funkční a správný.

Překážky

Krom překážek ve formě nesouhlasu s návrhy změn vyjádřili zástupci NNO obavy z nedostatku financí – pokud projdou změny v současné podobě, tak pro fungování systému, který tyto změny nastaví, bude třeba velké množství finančních prostředků, které v současné době chybí. V rámci rozhovorů bylo téma nedostatku financí, či jejich špatné alokování vedoucí k témuž, uvedeno jako velký problém.

„Dnes je hlavním problémem to, jak tyto změny financovat.“ (R2)

Další překážkou přijetí připravovaných změn může být i odpor některých NNO, které mají i určitý politický vliv. Tyto NNO mohou ztížit či dokonce znemožnit transformaci jako takovou.

„Jsou nastartovány změny (novela zákona č. 359), které ale nemají šanci projít, dokud si některé NNO nepřestanou prostřednictvím svých příznivců v politice hájit své osobní a finanční zájmy na úkor zájmů dětí.“(R10)

Právě aktivity některých NNO a jejich partnerů z oblasti politiky vedly zástupce jedné NNO k sepsání podpůrného dopisu adresovanému MPSV, k němuž se připojily všechny NNO, které s připravovanými změnami souhlasí. Tento dopis byl gestem, které ukázalo podporu transformace ze strany neziskového sektoru.

„Chvíli to vypadalo, že některé NNO a špičky některých politických stran chtějí svrhnout celou transformaci, což byl jeden z popudů, proč jsem sepsal podpůrný dopis na MPSV.“ (R7)

Shrnutí

Lze shrnout, že NNO až na výjimky se současným stavem připravovaných změn souhlasí – mají pouze dílčí připomínky a obavy z možného selhání připravovaných změn. O jejich souhlasu s transformací vypovídá i podpůrný dopis MPSV, ke kterému se připojilo 25 NNO. Jako hlavní překážky identifikují neochotu politickou a také nedostatek financí. Zástupci NNO a státní správy, kteří na novelu hledí spíše skepticky považují připravované změny za příliš radikální a nevycházející ze současného stavu a možností systému.

5.3.3 CÍLE

Tato část popisuje cíle jednotlivých NNO, tak jak je popsali jednotliví zástupci NNO či státní správy. Jsou to výroky, které respondenti užili pro popis toho „o co jim jde“ a při popisu poslání jejich organizací. Tyto cíle lze vztáhnout i na cíl samotné NRP jako takové.

Pro většinu cílů, které zazněly v rámci rozhovorů lze použít výrok jednoho z respondentů „spokojená rodina, spokojené dítě“ (R7). Druhou kategorií jsou cíle ve

vztahu k pěstounům – tedy to, o co se NNO snaží ve vztahu k nim. Toto téma bylo v rámci rozhovorů tak časté, že jsem se rozhodla vytvořit z něj samostatnou kategorii, přestože by mohlo patřit do kategorie předchozí.

„spokojená rodina, spokojené dítě“ (R7)

Do této kategorie patří výroky, které vyjadřují pocit, že pro dítě je nejpřirozenějším prostředím prostředí rodiny. Pokud budeme dostatečně podporovat systém rodiny – ať té biologické, tak té náhradní, tak bude toto prostředí zajištěno. Hlavním cílem tedy je zajištění podpůrných služeb, aby dítě mělo šanci vyrůstat v rodinném prostředí.

Zástupci si kladou za cíl „vytvořit síť služeb, která chybí“ (R6) neboli „veškerá podpora a snaha o rozvoj NRP“ (R6), podobně „Je třeba všechny kvalitně a dostatečně připravovat, vybírat, provázet, vzdělávat, podporovat je a pomáhat jim.“ (R11)

Důležitý je postoj, že tyto snahy vychází od dítěte – tedy, že v každém případě jde především o zájmy dětí – klientem jejich služeb je dítě.

„Naším posláním je všestranná podpora účastníku NRP, kde je a priori hlavním klientem dítě, podpora systému rodiny.“ (R4)

NNO vidí své poslání ve zlepšení poskytovaných služeb a tím zvýšení možností dětí vyrůstat v rodinném prostředí. Toto povede i k neumisťování dětí do institucionální péče, která je považována za nejhorší variantu řešení nefunkčnosti systému rodiny, protože „každé dítě by mělo mít šanci vyrůstat v rodině.“ (R2)

„Aby děti, které z nějakého důvodu nemohou být ve vlastní rodině, tak aby mohly rovnou do rodiny, aby nemusely do pobytových zařízení, což vyřeší aktuální a živá databáze pěstounů i dětí.“ (R2)

Zástupkyně jedné NNO identifikovala cíl své NNO jako „pomoc hůře umístitelným dětem – hendikepovaným, skupinám sourozenců, dětem odlišného etnika či starším dětem, pro které není dost pěstounů“ (R3). Snaží se tedy vyrovnat šance těchto znevýhodněných dětí, aby i ony dostaly možnost vyrůstat v rodině.

Pěstouni

Do této kategorie jsem zařadila výroky vztahující se k výkonu pěstounské péče jako takové, především k pěstounům.

Jedna organizace si klade za cíl dosažení stavu, kdy si „budeme vážit pěstounů“ (R1). Výkon pěstounské péče není jednoduchý a pro jeho dobré výsledky je nutná všeobecná podpora nejenom ve smyslu existence podpůrných služeb, ale i podpora v rámci celé společnosti. Důležitý je i výběr osob, které mají pěstounskou péči vykonávat, aby se zabránilo umístění dětí do institucionální péče následkem selhání péče pěstounské.

„Je třeba zlepšit výběr pěstounů tak, aby se děti nevracely do ústavů.“ (R1)

Jedna respondentka vidí jako cíl své organizace vytvoření podmínek pro lepší výkon pěstounské péče, který bude dosažen vytvořením metodik, které v současné době chybí:

„Příprava metodik pro zdravotníky a pedagogy i metodik příprav budoucích náhradních rodičů. My chceme vytvořit ideální představu, bez ohledu na připravované změny, chceme nastavit optimální situaci.“ (R6)

Shrnutí

Výsledky rozhovorů tedy potvrzují, že hlavním cílem NNO v oblasti NRP je umožnit dětem vyrůstat v rodině. Toho lze dosáhnout poskytováním služeb pro biologické i náhradní rodiny, které tak budou mít šanci poskytnout dětem ideální péči v přirozeném prostředí. Toto zároveň povede ke snížení počtu dětí v institucionální péči.

5.3.4 IDEÁL

V rámci rozhovorů zazněly i různé popisy ideálního stavu NRP u nás. Ideální představy vychází i nevyhází ze současného stavu, ale vždy se k němu nějakým způsobem vztahují. Popis současného stavu byl již učiněn v samostatné části, proto se zde zaměřím pouze na výčet výroků, které byly dotazovanými uvedeny jako ideál pro NRP.

Standardy, metodiky, vzdělávání

Roztříštěnost systému NRP a jeho nedokonalé fungování je mimo jiné způsobeno neexistencí standardů a metodik.

Jedna respondentka vyjádřila nutnost existence standardů služeb.

„Zároveň, aby byly nastaveny standardy pro fungování služeb.“ (R2)

Další se vyjádřila obdobně.

„Zavedení standardů zlepší situaci.“ (R7)

Jak již bylo zmíněno fakt, že standardy nebudou součástí zákona, ale stanou se z nich vyhlášky, usnadní jejich případné úpravy a změny, což je dle respondentů také ideální.

„Standardy nebudou v zákoně, ale budou vyhláškou.“ (R5)

Nejlepší variantou pro všechny aktéry NRP, včetně pomocných profesí, které se NRP účastní, bude situace, kdy bude vzdělání v této oblasti všeobecně dostupné a kvalitní.

„Je třeba zaměřit se na vzdělávání v oblasti NRP – kvalitní a dostupné.“ (R2)

Právě profese, které se na NRP podílí nepřímo – ať již diagnostikou ohroženého dítěte nebo v každodenním životě dětí v NRP – by také měly získat dostatek informací. Jedná se především o pedagogy, pediatry a gynekology-porodníky, kteří pak „budou schopni správně diagnostikovat poruchy chování“ (R6). V mnoha případech jsou právě tyto lidé těmi, kteří upozorní na týrání, zneužívání či zanedbávání dětí a zároveň pracují i s dětmi, které jsou v NRP. Pokud nebudou schopni správně diagnostikovat situaci, tak může být úspěch NRP vážně ohrožen.

Dalším tématem je sanace a její správná diagnostika a limitace. Pokud budou všichni obeznámeni s možnostmi sanace rodiny, tak bude situace mnohem jednodušší. Zároveň je třeba, aby i ti, kteří sanaci vykonávají, byli dostatečně obeznámeni s celým systémem NRP. Pouze tehdy nebude sanace zbytečně prodlužována a nepovede k další újmě dětí.

„Správná diagnostika zajistí správné nastavení limitů sanace.“ (R9)

Podpora rodin, dostupné služby

Ideální stav podpory náhradních rodin bude dle všech respondentů vypadat zhruba takto:

„Každá náhradní rodina má od počátku průvodce, který jí je oporou a dodá jim zdravé sebevědomí a vybaví je informacemi, které potřebují.“ (R4)

V rámci rozhovorů se na mnoha místech objevilo znepokojení nad nedostatkem pěstounů. Dle jednoho respondenta bude tato situace vyřešena, pokud dojde ke správnému nastavení náboru náhradních rodičů:

„Bylo by třeba přenastavit systém vyhledávání a náboru...zacílit náborovou kampaň a stát tomu všemu zajistí patřičnou přípravu a servis a to i v oblasti finančního ohodnocení...pozornost by se měla zaměřit na nábor, aby bylo víc zájemců a byla jim poskytnuta kvalitní a intenzivní příprava.“ (R2)

Od ideálního náboru náhradních rodičů se přejde k správné přípravě, která bude rozdělena na dvě části:

„Přípravy by měly být skupinové i individuální.“ (R2)

Po přípravě a výběru vhodných náhradních rodičů bude následovat asistence při NRP, tedy doprovázení. V ideálním případě by celý tento proces měl být schopen zajistit jeden subjekt:

„Do budoucna by měl být propojen systém náboru, přípravy a doprovázení. Jeden subjekt by měl být zodpovědný za vše.“ (R2)

Lze tedy shrnout, že systém, kde se jednotlivé subjekty věnují pouze části NRP, by dle respondentů měl být nahrazen systémem, kde bude jeden subjekt schopen provázet rodinu na celé cestě k úspěšnému výkonu NRP.

Financování

Současný způsob financování NRP je všemi respondenty považován za nevhodný – je mu vytýkána roztržitost a nedostatečnost. Zde jsou některé návrhy, které by měly situaci zlepšit a pomoci k ideálnímu fungování systému NRP:

„Je třeba zjednodušit systém financování, aby fungoval na základě zakázek a objednávek z měst, krajů a ministerstev. Financování by pak mohlo být i dlouhodobější.“ (R2)

Obdobně i další respondentka:

„Každý Krajský úřad ví, koho má na svém území a jakou má s určitou organizací zkušenost. Proč to nějak nevymyslet v rámci komunitního plánování? V jeho rámci zajistit trvání kvalitních organizací a i jejich případný rozvoj.“ (R6)

Na závěr je nutné zmínit i nutnost upravení finančního ohodnocení pěstounů – kritika současného stavu, kdy je tato oblast poměrně finančně podhodnocena zazněla v rámci zhruba poloviny rozhovorů.

„Myslím, že tradiční pěstounská péče by mohla zůstat tak, jak je. Tedy za podmínek, kdy se koncepčně vyřeší finanční ohodnocení pěstounů. ..Mělo by se začínat omezeným množstvím pěstounů na limitovaném území...“ (R9)

Popisu současného systému financování je věnovaná samostatná část. Zde se objevily návrhy zlepšení situace, které lze shrnout jako jeho jasné zjednodušení a delegování plánování poptávky služeb na orgány státní správy a samosprávy, což povede k jejich efektivnímu využití.

Zdroj změn „věci jdou i jinak“ (R7)

Aby byl nastaven ideální stav, tak je třeba hledat inspiraci pro potřebné změny.

Jedním z přístupů je hledat ideál v zahraničních vzorech. V rámci rozhovorů zazněly země jako Slovensko, Švédsko, Dánsko, Nový Zéland či Polsko, kde je možné vidět, že „věci jdou i jinak“ (R7).

Někteří respondenti naopak vyjádřili nesouhlas s hledáním inspirace v zahraničí, protože v naší zemi máme specifické podmínky a zkušenosti a je třeba nastavit změny ve vztahu k těmto specifickým. Ideální stav dle jejich názoru nastane, když se naučíme „poučit se z toho minulého a stavět na tom dobrém“ (R9). Pro přípravu změn je vždy potřebná zkušenost z našich podmínek.

Biorodina

Další součástí ideálního stavu je situace, kdy dítě bude mít možnost vyrůstat v náhradní rodině, nicméně jeho kontakty s biologickou rodinou zůstanou zachovány.

„Je potřeba daleko víc dbát na práci s vlastní rodinou dítěte, tedy podporovat kontakt dítěte s biologickou rodinou dítěte.“ (R2)

Důležitost zachování vztahů s biologickou rodinou je zdůrazňována především ve vztahu k vlastní identitě dítěte. Právě regulace vztahu s biologickou rodinou je jedna

z oblastí, kde došlo v průběhu posledních let k mnoha změnám (viz část o změnách). Ta bude akcentována v rámci nové legislativy. Všichni respondenti se shodli, že vztahy s biologickou rodinou musí být vyřešeny a systém by měl dítěti, stejně jak biologickým tak i náhradním rodičům nabídnout dostatečnou podporu při navazování či udržování těchto vztahů.

„je třeba sdílet, spolupracovat“ (R5)

O nutnosti spolupráce a sdílení mluví v rozhovorech všichni respondenti. Mluví o spolupráci v rámci rodin (kontakty s biologickou rodinou, zástupci NNO i veřejné správy), v rámci neziskového sektoru (vztahy s ostatními NNO, s orgány státní správy a klienty – tedy dětmi i rodinami) i v rámci státní správy (spolupráce mezi jednotlivými ministerstvy, ostatními orgány státní správy; spolupráce s NNO a také s klienty). Všichni zúčastnění NRP by se měli řídit heslem „je třeba sdílet, spolupracovat“ (R5).

O spolupráci jako takové pojednává samostatná část.

Shrnutí

Popis ideálního stavu z pohledu respondentů odpovídá směru, kterým se ubírá připravovaná transformace. Velice důležitou součástí ideálního stavu z pohledu zástupců NNO je i zlepšení systému financování NNO, které by z jejich pohledu mělo být založeno na těsné spolupráci se státní správou a samosprávou, která od NNO nakupuje služby. Tento přístup akcentuje tzv. transakční model vztahů mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem, kde je kladen velký důraz na ekonomickou stránku tohoto vztahu.

5.3.5 ROLE

Tato část se věnuje popisu rolí neziskového sektoru a veřejné správy.

O roli soukromého sektoru se respondenti vyjádřili pouze velmi okrajově, nebude o ní více pojednáno. Jediná oblast, kde se o roli soukromého sektoru hovořilo, byla oblast financování, kdy bylo identifikováno, že soukromé zdroje jsou v oblasti NRP skromné (R5). Soukromý sektor se podílí na fungování NNO v oblasti NRP především

sponzorováním a poskytováním darů, nadace a nadační fondy, které zde působí, jsou založeny soukromými subjekty.

Role NNO

Vymezení role NNO v oblasti NRP je pro moji diplomovou práci stěžejní. V současné době je role neziskového sektoru jasně stanovena – jeho možnosti vymezuje zákon, ten stanovuje, kterou část NRP může vykonávat pouze státní správa. Připravovaná transformace může prostor pro NNO v rámci NRP změnit.

Zástupci NNO i veřejné správy se shodli, že neziskový sektor může hrát mnohem důležitější úlohu, ovšem role veřejné správy je nezastupitelná a její přítomnost a dohled jsou nezbytné.

„Neziskový sektor by mohl v oblasti NRP hrát mnohem větší roli – je ovšem nutné zajistit mu základní podmínky pro dobré fungování...ovšem vždy za přítomnosti a schválení státního subjektu.“ (R2)

Pocit, že činnost NNO je značně omezená byl vyjádřen v rámci několika rozhovorů.

„Neziskovky by mohly dělat mnohem víc, ale nehrozí, že bychom mohli dostat více pravomocí.“ (R3)

Obdobně bylo uvedeno, že:

„Neziskový sektor nemá pravomoci, nic moc nemůže.“ (R3)

Zástupkyně veřejné správy uvedla:

„V oblasti NRP hraje neziskový sektor podstatnou roli a věřím, že může být nápomocný i v dalších činnostech.“ (R8)

Tento výrok lze chápat jako důkaz, že i zástupci veřejné správy mají pocit, že by neziskový sektor mohl mít více možností působnosti v oblasti NRP, což odpovídá názorům zástupců samotných NNO.

V rámci rozhovorů zaznělo několik vymezení role NNO v rámci NRP. Jedná se o roli „partnerskou“, „tvůrčí“, „doplňkovou“, „servisní“, „propagační“ a „nátlakovou“. Tyto role souvisí s oblastmi, ve kterých se neziskový sektor může angažovat a pomáhat zlepšit systém NRP v CZ.

Partnerská

Tato role má vyjádřit schopnost NNO být partnerem nejen veřejné správy, ale i náhradních rodičů i dětí, které se NRP účastní. Vzhledem k faktu, že se neziskový sektor pohybuje v prostoru mezi veřejnou správou a účastníky NRP, tak může být pro obě strany partnerem.

„Pěstouny bereme jako odborníky, jako partnery.“ (R2)

Pracovníci NNO bývají často v nejužším kontaktu s biologickými i náhradními rodinami dětí, protože těmto rodinám poskytují podpůrné služby. Tyto služby jsou zároveň poskytovány za menšího či většího dohledu orgánů veřejné správy a je tedy nutné, aby jednotlivé NNO byly schopné navázat partnerský vztah i s těmito orgány. Zástupkyně jedné NNO vyjádřila postoj své organizace k orgánům státní správy:

„Snažíme se být státní správě rovnocennými partnery.“ (R3)

Tvůrčí

Tato role zdůrazňuje především roli neziskového sektoru při tvorbě metodologií, standardů, publikací a výzkumů. Důležitý je i podíl na přípravě legislativy. Z tohoto pohledu jsou NNO schopny využít své zkušenosti z terénu a zahraničních stáží či školení pro zlepšení situace u nás. I v současné době je tvůrčí činnost pro mnoho NNO stěžejní a patří spolu s dodáváním služeb k jejich hlavním činnostem – i samotní zástupci NNO uvedli právě tvorbu metodologií, standardů a různých výzkumů jako své poslání. (Více v části věnované cílům NNO.)

Doplňková – „kde státní správa nestačí“

Do této kategorie jsem zahrnula výroky, které popisují roli NNO jako roli doplňku k veřejné správě. Z tohoto pohledu se má neziskový sektor angažovat tam, „kde veřejná správa nestačí“.

„Možnosti neziskového sektoru jsou veliké – všude tam, kde nestačí státní správa.“
(R6)

Téměř stejný obrat užila i další respondentka:

„Práce s biologickou rodinou, tak tam vidím hodně prostoru pro NNO, protože stát na to nestačí.“ (R8)

Vymezení NNO jako doplňkových organizací vychází i z toho, že ze zákona má hlavní zodpovědnost za péči o ohrožené děti, potažmo NRP, veřejná správa. Neziskový sektor, který není nositelem této zodpovědnosti, může vykonávat pouze činnosti doplňkové, což lze chápat i jako činnosti méně důležité.

„Neziskový sektor může být pouze doplňující subjekt v práci s ohroženými dětmi. Je to z toho důvodu, že nemají zodpovědnost.“ (R9)

Ať na fakt, že NNO jsou doplňkem veřejné správy, hledíme jako na pozitivum nebo jako na negativum, rozšíření pravomocí a oblastí působnosti neziskového sektoru může v každém případě pomoci odlehčit veřejné správě. Toto odlehčení by v důsledku vedlo k zlepšení situace NRP v CZ.

„V neziskovém sektoru je skryt velký potenciál, který zatím není plně využíván. Zapojení NNO do systému by mohlo odlehčit přetíženému systému OSPOD a zkvalitnilo by služby pro náhradní rodiny.“ (R10)

Servisní

Neziskový sektor je v současné době hlavním poskytovatelem služeb pro aktéry NRP. Právě tato složka jejich činnosti je akcentována v rámci této kategorie – neziskový sektor je v první řadě vnímán jako ten, jenž ohrožené děti a jejich rodiny podporuje a provádí je složitými situacemi včetně případné NRP.

„Myslím, že v současné době hraje neziskový sektor roli podpůrnou a pomocnou. Ať už je to pořádáním různých kurzů pro pěstouny nebo psychologickou a pedagogickou podporou aktérů NRP.“ (R8)

Veřejná správa i samotní aktéři se tak dostávají do role odběratelů služeb a NNO jsou jejich dodavateli. Tento přístup je evidentní i z názoru, že veřejná správa by u NNO měla objednávat služby.

Osvětová/propagační

„NNO se mohou zaměřit na osvětu a propagaci.“ (R2)

Některé NNO vidí jako jeden z hlavních cílů své činnosti osvětu a propagaci NRP. Zároveň zdůrazňují to, že pro jednu NNO může být tato činnost příliš náročná a výsledky nemusí odpovídat vynaloženému úsilí. Zástupci většiny NNO si myslí, že situaci NRP výrazně zlepší osvěta široké veřejnosti. Čtyři zástupci NNO popsali snahy o propagaci NRP a zlepšení postavení pěstounů a osvojitelů, protože právě neznalost tematiky NRP jako takové je z jejich pohledu jedním z důvodů nelichotivé situace NRP v CZ.

Jednotlivé NNO se snaží o NRP informovat na svých stránkách, vydávají různé časopisy a brožury o NRP či se dokonce snaží organizovat mediální kampaně za účelem podpory NRP. Častými jsou i různá diskuzní fóra (www.adoptce.com a fórum na webu IS Mikuláš).

Aby byla případná propagace úspěšná, bylo by podle jednoho respondenta třeba, aby se spojilo více NNO, poněvadž pouze jedna nemá na úspěšnou kampaň dostatek kapitálu – finančního ani lidského.

„Veškeré pokusy o popularizaci NRP končily na tom, že ten tlak byl malý, že to byla slabá váha.“ (R7)

Důležité jsou tedy především společné snahy NNO o velkou mediální kampaň – jako jeden ze současných příkladů lze užít kampaň Odsouzeni.cz⁷, která se snaží informovat o stavu NRP u nás.

---

⁷ Více o této kampani na www.odsouzeni.cz.

Nátlaková

Kromě propagace NRP a osvěty v této oblasti může neziskový sektor vytvářet i nátlak na veřejnou správu za účelem dosažení změn v této oblasti. Opět se zde opakuje názor, že nátlak může být úspěšný pouze, pokud bude vytvářen více organizacemi.

„Neziskový sektor může vyvíjet tlak na ministerstvo a další resorty. Už víme, že tohle funguje – především, když ten nátlak vyvíjí ne jedna neziskovka, ale když se spojí třeba 25 organizací a něco udělá, napíše. Tehdy to má obrovskou váhu. Je to stejné i s mediálním tlakem – pokud se neziskovky spojí, tak to má nějakou váhu.“ (R7)

Tuto roli tedy může vytvářet spíše neziskový sektor jako takový než jednotlivé NNO samostatně.

Shrnutí

Nyní se pokusím porovnat výsledky analýzy rozhovorů s existující kategorizací NNO. Pokud uijeme členění NNO dle ekonomických aktivit, které se vzhledem k velkému důrazu, který jednotliví respondenti kladou na oblast financování, tak budou výše jmenované role tříděny následujícím způsobem.

„Partnerská role“ vystihuje funkci, kterou NNO hrají při budování komunity – tedy vytváření a upevňování vztahů mezi jednotlivci a organizacemi. Role „tvůrčí“, „doplňková/servisní“ popisuje především roli NNO při dodávání služeb, jedná se tedy o funkci servisní. „Osvětová“ a „propagační“ role, která se zaměřuje na prosazování a obhajování zájmů, může být zahrnuta pod roli advokační.

Ve shodě s výzkumem „NNO a jejich role v demokratické společnosti“ bylo při analýze rozhovorů zjištěno, že i zástupci NNO v oblasti NRP kladou důraz v první řadě na poskytování služeb, tedy servisní funkci NNO. Vzhledem k velkému důrazu, který byl kladen na popis spolupráce a její důležitost a na popis partnerské role NNO, tak za druhou nejdůležitější aktivitu NNO můžeme považovat budování komunity. Advokační funkce NNO byla také zmiňována, ale především ve vztahu k nutnosti zvýšení aktivity NNO v této oblasti. Zástupci NNO si jsou zároveň vědomi potenciálu neziskového sektoru v této oblasti – v rámci rozhovorů zdůraznili sílu, kterou může mít společné úsilí většího počtu NNO. Celkově lze shrnout, že NNO v rámci své činnosti kombinují všechny zmíněné role,

ovšem ve většině případů s jednoznačným důrazem na poskytování služeb, které je pro jejich činnost stěžejní.

Role veřejné správy

Zástupci NNO i zástupci veřejné správy vymezili i roli veřejné správy – především ve vztahu k NNO. Stěžejní roli veřejné správy v systému NRP nerelativizoval žádný z respondentů. Jedním z důvodů může být i jasné přidělení odpovědnosti za správný průběh NRP právě orgánům veřejné správy.

„Rozhodování a hlavní zodpovědnost má stát.“ (R3)

Stát je označován jako „prostředník“ (R2), který je nezastupitelný:

„Role OSPODu je nezastupitelná a měl by být posílen počet pracovišť.“ (R9)

Zástupci NNO se shodli, že:

„Státní orgány tvoří rámec, bez kterého to nejde.“ (R9)

Role veřejné správy v oblasti NRP lze rozdělit na roli kontrolní/schvalovací a plánovací nebo koordinační.

Kontrolní/schvalovací

Veřejná správa zastává jako nositel zodpovědnosti, kterou jí ukládá současná legislativa, i roli schvalovací.

„Prostředník, ten, kdo stvrzuje, že vše je v pořádku je vždy stát – toto by mělo být zachováno a je to naprosto v pořádku.“ (R2)

Dle jednoho z respondentů by se NRP měla vykonávat „vždy za přítomnosti a schválení státního subjektu – bez toho to nejde. Je to neoddiskutovatelné.“ (R2)

Zástupkyně veřejné správy uvedla, že jelikož je stát držitelem monopolu na násilí a legislativa mu svěřuje kontrolní funkci, tak je třeba, aby veřejná správa tuto funkci opravdu vykonávala.

„Pokud jsou mým klientem ohrožené děti, které ohrožuje jejich vlastní rodina, tak v práci s nimi musí být vždy přítomen prvek sociální kontroly.“ (R9)

Veřejná správa tedy musí být procesu NRP přítomna i z důvodu, že pouze ona je schopna tuto kontrolu vykonávat.

Plánovací/koordinační

V rámci rozhovorů lze identifikovat plánovací/koordinační roli, která je veřejné správě přisuzována.

„V rámci zodpovědnosti státu by mělo být zajištěno, aby byly v patřičné míře služby a podmínky pro fungování jejich poskytovatelů. Zároveň, aby byly nastaveny standardy pro fungování služeb platné pro státní i nestátní subjekty.“ (R2)

Orgány veřejné správy jsou z pohledu zástupců NNO těmi, kdo znají rozložení obyvatelstva a také jejich potřeby, které by správně tyto orgány měly být schopny saturovat. Pokud není veřejná správa schopna zajistit tyto služby sama, tak by se měla obrátit právě na neziskový sektor. Vždy by se však měla věnovat plánování a koordinaci výkonu těchto služeb.

„Každý krajský úřad ví, koho má na svém území a také ví jaké má zkušenosti s jednotlivými organizacemi – proč to tedy nevyřešit v rámci komunitního plánování?“ (R6)

Obdobně:

„Spolupráci by mohl organizovat kraj – tedy státní správa.“ (R6)

I další respondent má stejný názor:

„Poptávka by měla vycházet od kraje, ministerstva nebo města a subjekty pak zajistí, aby NRP mohla být dobře vykonána.“ (R2)

Sama zástupkyně veřejné správy považuje za ideální situaci, kdy je práce NNO v oblasti NRP koordinována orgány veřejné správy:

„Spolupráce mezi NNO probíhá dobře, pokud je dobře koordinována OSPODY. Koordinátorem spolupráce by měl vždy být OSPOD.“ (R9)

Z výše uvedeného lze shrnout, že koordinační a plánovací role veřejné správy je pro systém NRP v CZ stěžejní a neopominutelná.

Shrnutí

Rozhovory ukázaly, že role veřejné správy v rámci systému NRP je zástupci NNO a veřejné správy vnímána jako stěžejní. Veřejná správa by měla určovat způsob provádění NRP a také tento výkon kontrolovat. Respondenti si jsou vědomi, že systém NRP musí být řízen orgány veřejné správy – v přesné shodě s tvrzením, že veřejná správa je efektivní tam, kde se jedná o formování právního systému a nastavení veřejných politik. Taktéž je z pohledu respondentů právě veřejná správa zodpovědná za zajištění dostatečného množství služeb pro aktéry NRP a pokud je není schopna zajistit v dostatečné míře a kvalitě sama, tak si je musí objednávat od NNO.

5.3.6 SPOLUPRÁCE

Popis spolupráce v rámci NNO v oblasti NRP je jedním z hlavních cílů mé diplomové práce. Následující část se věnuje popisu výsledků analýzy jednotlivých rozhovorů.

Při popisu stavu spolupráce v oblasti NRP byly užity výroky popisující tuto spolupráci kladně, neutrálně i záporně. Následující výroky mohou ilustrovat tuto škálu:

„Spolupráce existuje a jsem za ní rád.“ (R2)

„Spolupráce existuje jen do určité míry.“ (R5)

„Spolupracuje vždy pouze někdo s někým – spíš ve dvojicích.“ (R7)

„Spolupráce není žádná velká.“ (R3)

„Z mé zkušenosti spolupráce neexistuje nebo úplně minimálně.“ (R1)

Z výše uvedených výroků je patrné, že téměř každý respondent ji hodnotí odlišně.

Překážkami spolupráce je především způsob fungování systému – jedná se v první řadě o problematickou oblast financování, která je dle respondentů důvodem nespolupráce. NNO si konkurují u zdrojů financování, což znesnadňuje nebo dokonce zcela znemožňuje spolupráci.

„Spolupráce existuje do té chvíle, než si začnou zasahovat do svých ranků.“ (R7)

„Systém financování podporuje konkurenci spíše než spolupráci.“ (R1)

Spolupráci lze rozdělit na spolupráci v rámci jednotlivých sektorů i mezi těmito sektory. Pro některé respondenty byla velkým tématem především spolupráce s veřejnou správou, pro jiné spolupráce v rámci neziskového sektoru. Velice zajímavá je i častá tematizace spolupráce v rámci veřejné správy. V rámci rozhovorů byla zmiňována i spolupráce mezi samotnými náhradními rodiči, která je považována za jednu z nejrychleji se rozvíjejících. Jednotlivé oblasti, kde probíhá spolupráce, jsou více popsány níže.

V rámci neziskového sektoru

Zjištění stavu spolupráce v rámci neziskového sektoru samotného je jedním z hlavních témat této práce. Jak již bylo uvedené výše, tak zástupci NNO i státní správy se zcela neshodli na jednotném pohledu na spolupráci. Pokud se zaměříme pouze na spolupráci jednotlivých NNO, tak ta byla popsána spíše jako funkční než jako nefunkční. Jako hlavní překážka spolupráce bylo identifikováno financování – zdroje jsou omezené a jednotlivé NNO mezi sebou o tyto zdroje soutěží. Jako hlavní důkazy spolupráce NNO byly uváděny skupiny, kde se pravidelně setkávají zástupci jednotlivých NNO z oblasti NRP.

„Spolupráce mezi NNO není žádná zvláštní, protože svým způsobem si jsou vzájemnými konkurenty“ (R6)

Velmi kladně hodnotí spolupráci zástupci organizací, které organizují nebo spoluorganizují setkání NNO působící v oblasti práce s ohroženými dětmi.

„Spolupráce existuje a jsem za ní rád. Snažili jsme se jí hodně iniciovat. Například setkávání v rámci IS Mikuláš – po dlouhých letech se zde sejde 15 NNO a mluvíme, předáváme si informace, know-how. Tohle vidím jako velký posun a jako velmi pozitivní“ (R2)

Další respondent taktéž vyjádřil spokojenost se stavem spolupráce a její dobré fungování spojuje s ochotou sdílet a vzájemně se učit.

„Spolupráce se v současné době nastartovala dobře – my ty věci chceme sdílet a šířit dál. To je důležité k tomu, abychom se vzájemně učili a rozvíjeli a vzájemně kultivovali.“ (R2)

Jak již bylo zmíněno, tak v oblasti NRP „se setkává několik mezioborových skupin“ (R4)⁸.

Jako hlavní výhoda setkávání v rámci skupiny organizované IS Mikuláš je popisována její neformálnost – účast na těchto setkáních je naprosto dobrovolná a cílem je sdílení zkušeností a novinek z oboru. Dalším neopominutelným cílem je i šance navázat osobní kontakty, což je pro každodenní fungování jednotlivých NNO velmi výhodné.

„Skupina je neformální a my ani nechceme, aby to byla asociace nebo něco takového. My se už známe, tykáme si. Je to moc fajn spolupráce. Pokud třeba nějaký klient potřebuje radu, tak vím koho doporučit, protože mám přehled a osobní kontakty.“ (R7)

Obdobně kladné hodnocení další respondentky:

„ V současné době je velmi užitečná spolupráce, kterou nastavilo IS Mikuláš. Setkáváme se, inspirujeme se a navazujeme bližší spolupráci.“ (R10)

Osobní vazby, které jsou v rámci setkávání navázány, jsou popisovány jako „partnerské a přímé“ (R7).

Další pravidelně se scházející se skupinou je skupina sdružující pražské NNO zabývající se prací s ohroženými dětmi. V rámci této skupiny se setkávají NNO z širší oblasti než je pouhá NRP.

I tato skupina je vnímána jako šance pro setkávání a sdílení.

„Pražskou skupinu považuji za velmi prospěšnou. Krom lidí z neziskového sektoru tam chodí i lidé, kteří pracují například u Policie nebo na OSPODu. Základna je široká a je dobré sdílet mnoho věcí.“ (R4)

---

⁸ Více o těchto skupinách v rámci popisu činností jednotlivých NNO.

Velmi důležitá je i užší spolupráce mezi jednotlivými NNO. Většinou se jedná o spolupráci, která je velmi intenzivní a účastní se jí menší počet NNO.

„Velmi úzce spolupracujeme se dvěma NNO...jednou za tři měsíce se scházíme a vždy diskutujeme nějaké téma a předáváme si zkušenosti – je to hodně úzká pracovní skupinka, ale hodně podnětná.“ (R4)

Z rozhovorů dále vyplynulo, že „Konkrétní spolupráce na jednotlivých kauzách je standardní.“ (R4) Pokud se tedy objeví nějaká důležitá kauza, tak se NNO snaží spolupracovat.

Právě zlepšení propojení jednotlivých NNO je dle tří respondentů způsobem, jak zlepšit situaci NRP u nás.

„Krom propojení mě nic nenapadne – neziskovek je hodně, služeb taky, ale je třeba to nějak propojit.“ (R5)

Pokud se podaří NNO více propojit a jejich činnost synchronizovat, tak to všem zúčastněným může usnadnit práci a celkově zkvalitnit NRP v CZ.

„ Existuje mnoho neziskových organizací v oboru NRP, které bohužel nemají sladěny své kroky. Každá organizace tak vytváří vlastní metodiky, vlastní vzdělávací moduly a místo toho, aby se doplňovaly, tak se duplují a energie, která je do tohoto vložena se částečně mívá účinkem.“ (R10)

Sdílení a vzájemná spolupráce je všemi respondenty považována za žádoucí a nutnou pro dobré a snadné fungování systému NRP.

Shrnutí

Spolupráce v rámci neziskového sektoru v oblasti NRP je zástupci NNO hodnocena různě, nicméně převládá kladné hodnocení. Za hlavní překážku užší spolupráce je označován způsob financování, který vede ke konkurenčnímu boji o tyto zdroje a případnou spolupráci ztěžuje. Spolupráce probíhá v rámci jednotlivých kauz, na kterých NNO pracují, dále také v rámci různých mezioborových skupin a také při setkáních skupin NNO z oblasti péče o ohrožené děti či z oblasti NRP. Důležitost spolupráce v rámci neziskového sektoru nebyla relativizována ani jedním z respondentů.

V rámci veřejné správy

Spolupráce v rámci veřejné správy byla popisována ve vztahu k základnímu rozdělení veřejné správy – tedy v rámci státní správy a samosprávy. Objevily se i výroky popisující spolupráci mezi nimi. Celkově nebyla tato spolupráce popisována kladně – jednalo se spíše o reflektování nespolupráce a nepropojenosti, která je jedním z hlavních důvodů nelichotivého stavu NRP u nás.

„spoluministerstva“ (R8)

Jak již bylo uvedeno, spadá agenda NRP nebo přesněji práce s ohroženými dětmi, jejíž je NRP součástí do kompetencí celkem pěti ministerstev. V rámci jednoho z rozhovorů zazněl termín „spoluministerstva“ (R5), který z mého pohledu vystihuje současný stav – pro správné fungování NRP je nutné, aby mezi sebou tato ministerstva komunikovala a synchronizovala své kroky. Bez této spolupráce je dobré fungování systému NRP jako takového téměř nemožné. Právě tento fakt byl v rámci rozhovorů poměrně často akcentován a označován jako jeden z velkých problémů současného systému NRP. Všichni respondenti se shodně vyjádřili, že by bylo třeba zlepšit spolupráci mezi jednotlivými ministerstvy, v ideálním případě dokonce vytvořit jeden úřad, který by byl zodpovědný za celou agendu týkající se ohrožených dětí.

„V této oblasti se angažuje pět ministerstev, které se do tohoto okamžiku nebavilo.“
(R5)

Nepropojenost orgánů veřejné správy byla identifikována v rámci pěti rozhovorů. Nesdílení informací silně zhoršuje kvalitu systému NRP. Jedním z hlavních problémů je špatná alokace financí, která je následkem nekomunikace jednotlivých složek veřejné správy.

„Alespoň státní správa by dle mého názoru měla být propojena, aby se vědělo, že z ESF dostala tahle organizace peníze na tohle a není tedy třeba, aby další organizace dostala peníze na to samé od kraje....to se děje běžně...je to chyba systému, který není propojený a to mě fascinuje.“ (R5)

V rámci tří rozhovorů byla popisována situace, kdy byly finance rozděleny neefektivně – v rámci jednoho kraje dostalo více organizací dotace na téměř shodné

projekty pro stejnou cílovou skupinu. Právě neefektivní alokace finančních prostředků vede k tomu, že financí je neustále nedostatek.

Při popisu situace v rámci veřejné správy se objevil i názor, že jednotlivá ministerstva mají vlastní výklady a aplikaci platné legislativy.

„Situace je z mého pohledu komplikovaná tím, že spadá do působnosti více resortů...Každé ministerstvo má vlastní výklad zákona a každé ministerstvo si svá zařízení řídí samo a ne vždy se jim daří dobře spolupracovat s dalšími spoluministerstvy, která se na tom také podílejí.“ (R8)

Shrnutí

Lze tedy shrnout, že z pohledů respondentů z řad NNO i veřejné správy není v rámci veřejné správy spolupráce dostatečná a bylo by třeba dosáhnout mnohem větší provázanosti zúčastněných resortů. V ideálním případě by vznikl centrální úřad, který by se zabýval prací s ohroženými dětmi.

Neprojojenost a neinformovanost o postupu ostatních složek veřejné správy vede k zhoršení situace NRP u nás a má negativní vliv na fungování neziskového sektoru v této oblasti. Hlavními následky této situace jsou nesprávná alokace finančních zdrojů a naprostá nepřehlednost a nepředvídatelnost fungování systému NRP v CZ.

NNO a veřejná správa

NNO musí v rámci NRP spolupracovat s veřejnou správou. Nutnost této spolupráce vychází z platné legislativy, která přenechává pravomoci v rukou veřejné správy. Následuje popis vztahů mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou z pohledu respondentů.

V průběhu rozhovorů se ukázalo, že zástupci NNO kladou velký důraz na spolupráci s veřejnou správou a popis jejich pohledu na ni byl v rámci rozhovorů velmi aktualizován a respondenti mu věnovali poměrně velký prostor, přestože ani jedna z kladených otázek neodkazovala explicitně k popisu spolupráce s veřejnou správou. Z tohoto lze vyvodit důležitost této spolupráce pro zástupce NNO.

„My v současné době velmi úzce spolupracujeme s OSPODy.“ (R4)

Jako doplnění popisu spolupráce neziskového sektoru a veřejné správy slouží rozhovory se zástupci veřejné správy, kteří akcentovali svůj pohled na roli NNO v rámci NRP.

Zástupkyně veřejné správy popsala své zkušenosti se spoluprací s NNO následovně:

„Já mám zkušenosti dobré i špatné. Jsou organizace, které spolupracují velmi dobře s OSPODy a ta práce se nekříží – dokážou se sjednotit a najít společné styčné body.“ (R9)

Dle jejího názoru je role orgánu veřejné správy pro spolupráci všech aktérů procesu NRP stěžejní.

„Spolupráce mezi NNO probíhá dobře, pokud je dobře koordinována OSPODy. Koordinátorem spolupráce by měl vždy být OSPOD. Jednotlivé NNO nemusí vědět, že pracují se stejnou rodinou nebo že s rodinou již někdy někdo pracoval.“ (R9)

Z tohoto pohledu je tedy vždy nutné a výhodné, aby jednotlivé NNO s veřejnou správou spolupracovaly, protože pouze tehdy může být jejich činnost dostatečně efektivní – především v případě organizací, které dodávají služby.

V rámci tří rozhovorů zazněly výtky k způsobu fungování spolupráce mezi NNO a veřejnou správou. Zástupci NNO vyjádřili jasný nesouhlas s tím, jak je z jejich pohledu veřejná správa vnímá.

„Rozhodně by šlo zlepšit spolupráci – stát na nás nahlíží jako na něco méněcenného a nekvalifikovaného a nefunkčního.“ (R3)

Obdobně:

„...a ta nepodpora neziskového sektoru a nespolečné spolupráce v rámci neziskového sektoru...nedůvěra ze strany státních úředníků – některé organizace sice možná nedaly neziskovému sektoru nejlepší jméno...tak to je celé takové smutné...“ (R6)

Z těchto výroků jasně vyplývá nespokojenost s rolí, která jim je v rámci systému připisována – role méněcenná a podřízená. Necítí se být veřejné správě rovnocennými partnery. Sama zástupkyně NNO přiznala, že někteří zástupci veřejné správy mohou mít

s některými NNO špatné zkušenosti, to ovšem není důvodem pro povýšenecký postoj k neziskovému sektoru jako takovému.

K propojení a setkání zástupců všech sektorů slouží případové konference k jednotlivým kauzám. Právě tato setkání byla respondenty popsána jako velmi plodná:

„K setkávání výborně slouží případové konference, kde se setkávají lidé z různých sektorů a spolupracují na jednom případě. Všichni se tam spolu můžou seznámit s pohledy dalších stran a velmi často se tak může najít řešení, které nebylo ze začátku vůbec zřejmé. Toto považuji za vrchol propojení.“ (R4)

Případové konference jsou okamžiky, kdy se zástupci různých zainteresovaných stran snaží dosáhnout shody při nalezení řešení. Jsou tedy jasnou ukázkou spolupráce mezi jednotlivými sektory.

Oblastí, kde v současné době dochází ke spolupráci mezi veřejnou správou a NNO je oblast přípravy nové legislativy, metodologie a standardů. Z pohledu většiny respondentů je toto posun k lepší spolupráci, ovšem jedna respondentka vyjádřila své rozporuplné pocity. NNO jsou součástí různých komisí a mezioborových skupin, které se do jisté míry na změnách podílí, jejich role je však nejasná a rozhodovací pravomoci a skutečný vliv na změny je neidentifikovatelný.

„Jako velký problém vidím to, že neziskovky jsou v současné době v komisích, ale my teď nevíme, co z nich vzejde a v povědomí některých odborníků bude, že jsme se na těch změnách podíleli... Ministerstvo se obalilo tím, že na změnách spolupracuje s NNO, ale ty NNO se na tom ve skutečnosti nepodílejí – je to trošku matoucí a nemáme z toho dobrý pocit.“ (R6)

Z tohoto pohledu může být spolupráce pouhou iluzí, kterou se veřejná správa snaží vyvolat. NNO na změny nebudou mít v konečném důsledku takový vliv, ale díky zmiňované spolupráci budou muset nést za tyto změny zodpovědnost. Vystává tedy otázka do jaké míry je spolupráce skutečná a do jaké míry je pouhou iluzí.

Shrnutí

Způsob a fungování spolupráce mezi veřejnou správou a neziskovým sektorem je jasně nastaven současnou legislativou. Zástupci NNO vyjádřili nespokojenost s postojem veřejné správy, který jim připisuje roli nerovnocennou a vidí je jako nedostatečně kvalitní a kvalifikované. Zástupci NNO nemají pocit, že k nim veřejná správa chová velkou důvěru. Zástupkyně veřejné správy popsala své rozdílné zkušenosti s NNO – pouze s některými považuje spolupráci za velmi kvalitní. O rolích neziskového sektoru a veřejné správy pojednává zvláštní část.

Závěrem lze shrnout slovy jedné respondentky: „V poslední době se zdálo, že veřejný sektor začíná opravdu s neziskovým počítat, jako s partnerem. Nicméně to bude ještě dlouhá cesta.“ (R10)

V rámci rozhovorů byla spolupráce popsána jako zlepšující se, nicméně s velkými rezervami. Jako ideální příležitosti pro setkání NNO se zástupci veřejné správy a dalších subjektů činných v NRP jsou uváděny případové konference. Podíl NNO na legislativních změnách systému NRP byl v rámci rozhovorů relativizován, respondenti si nejsou jistí, do jaké míry budou jejich návrhy a připomínky zapracovány.

Mezi aktéry NRP

Spolupráce probíhá i mezi samotnými aktéry NRP – tedy mezi náhradními rodiči, dětmi v náhradní péči a mezi biologickými rodiči dětí, které jsou umístěny v NRP. Tento typ spolupráce je pro NRP velmi důležitý, což bylo patrné i z jednotlivých rozhovorů. Pro náhradní rodiče je sdílení informací a zážitků s někým, kdo prochází podobnou situací, prospěšné. I v této oblasti došlo během posledních let ke zlepšení – v rámci mnoha NNO fungují různé svépomocné skupiny náhradních rodičů i dětí z NRP, na internetu existují diskuzní fóra. Právě svépomoc a tyto skupiny daly vzniknout jedné z nejvýraznějších a nejmladších NNO v oblasti NRP – Asociaci náhradních rodin ČR.

„Pěstouni se mnohem více potkávají a užívají internet...ale pořád jsou zde velké rezervy.“ (R5)

V rámci rozhovorů se pět zástupců NNO vyjádřilo, že v rámci jejich NNO existují svépomocné skupiny náhradních rodičů a jejich rodin nebo kluby pro pěstouny a náhradní rodiče.

„Máme svépomocnou skupinu účastníků NRP.“ (R6)

Institucionalizace poradenství a spolupráce mezi náhradními rodiči stála u vzniku Asociace náhradních rodin ČR. V rámci rozhovoru byla zdůvodněna důležitost této organizace a aktivit, kterým se věnuje.

„Současně napomáháme vzniku místních klubů náhradních rodičů s cílem rozšíření laického poradenství mezi náhradními rodiči, neboť síť služeb, která by tohle řešila, v ČR neexistuje.“ (R10)

Z výše uvedeného vyplývá, že spolupráce mezi samotnými přímými účastníky NRP, se prohlubuje a dokonce institucionalizuje. Laické poradenství se ukazuje jako velmi užitečné pro zlepšení situace NRP u nás.

Sdílení

Důležitou součástí spolupráce je sdílení. Může se jednat o sdílení výsledků výzkumů, know-how či vědomostí, které byly získány na různých školeních. Všechny tyto vědomosti mohou být sdíleny různou cestou – jednou z nejčastějších je zveřejnění výsledků výzkumu na webu nebo pořádání konferencí, seminářů či školení pro ostatní účastníky NRP.

„V rámci jednoho projektu jsme byly vyškoleny o attachmentu. My ty znalosti posíláme dál – uspořádali jsme konferenci pro naše spolupracovníky ze státní správy a neziskovek. Tu metodu se snažíme šířit dál.“ (R6)

Některé NNO zastávají názor, že všechny materiály je třeba zveřejňovat – výroky tohoto typu se objevily v rámci čtyř rozhovorů.

„Veškeré materiály se snažíme zveřejňovat.“ (R2)

Obdobně:

„Všechny naše zkušenosti se snažíme předávat dál...Na konferencích se snažíme prezentovat výsledky a nějak je předávat dál.“ (R4)

Neochotu ke sdílení a spolupráci popsala jedna zástupkyně NNO. Svůj negativní názor k tomuto postoji vyjádřila takto:

„Každý si brání know-how a myslí si, že to dělá nejlépe, což je smutný...každý to nějak dělá a nechápu proč to nesdílet...Snad se to postupně změní a až přijde nové vedení,

tak snad pochopí, že je třeba sdílet a naučit se spolupracovat...ale je to o lidech – někdo spolupracovat chce a ví, co si má chránit.“ (R5)

Z jejího pohledu je tento přístup špatný a brání zlepšení situace NRP u nás.

„Je to škoda i pro lidi z těch organizací, že si žijou ve vlastním světě, který je svým způsobem pokřivený a nevnímají nuance...“ (R5)

Právě sdílení a prezentace výsledků a know-how může být dle zástupců tří NNO cestou k upevnění znalostí i samotné NNO, která je jejich původním vlastníkem či tvůrcem. Obdobně je velmi důležité mít informace o plánech ostatních NNO z oblasti NRP – může to zlepšit plánování a zamezit zbytečné konkurenci.

„Pokud budu vědět dopředu, kdo co chce dělat, tak alespoň nebudeme do grantu zahrnovat stejné klienty.“ (R5)

V rámci skupin NNO, které se pravidelně setkávají je tomuto informování o plánech a činnosti jednotlivých NNO i orgánů veřejné správy věnován velký prostor.

Shrnutí spolupráce

Pro popis způsobu, který by mohl zlepšit spolupráci v rámci systému NRP, použiji výrok zástupce jedné NNO:

„Základem je odložit to, co nás rozděluje a zaměřit se na to, co nás spojuje, co máme společné. Najít místo, kde se ještě shodneme – je jasné, že jsou citlivé věci, na kterých se úplně neshodneme.“ (R7)

Spolupráce je pro výkon NRP stěžejní a pro dobré fungování systému je třeba nastavit podmínky, tak aby byla co nejvíce podporována. Velmi důležitým tématem se v rámci rozhovorů ukázala kritika nespolupráce v rámci veřejné správy, která má dle respondentů negativní dopady na celý systém NRP. Pokud se nezlepší spolupráce právě v rámci veřejné správy, tak nebude možné zlepšit fungování NRP v CZ. Jednou z oblastí, ve které se dle respondentů nespolupráce projevuje, je financování. Právě nesystematická alokace financí vede k jejich chronickému nedostatku. I spolupráce v rámci samotného neziskového sektoru má své limity – z pohledu zástupců NNO je příčinou tohoto stavu taktéž problematika financování, které podporuje konkurenční boj mezi jednotlivými

NNO. Jako ukázkou funkční spolupráce uvádějí zástupci NNO příklady dvou skupin NNO, které se pravidelně setkávají a zvou mezi sebe i zástupce veřejné správy. Jasným projevem spolupráce je i sdílení výsledků výzkumů, know-how či vědomostí, které byly získány na různých školeních. Za velmi důležité je považováno i sdílení informací o plánech do budoucna, aby nedocházelo k zbytečnému vynakládání úsilí stejným směrem nebo na stejné aktivity, které již budou zajištěny jinou NNO.

6 ZÁVĚR A DOPORUČENÍ

Prvním cílem této práce bylo zmapovat NNO, které působí v oblasti NRP. Kombinací strukturálně-operacionální definice a právní definice byla mapována občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy.

Bylo nalezeno celkem 62 NNO, které působí v oblasti NRP. Pokud se zaměříme na strukturu NNO v oblasti NRP na základě právní formy, tak zjistíme, že 60% z nich tvoří občanská sdružení, kterých je 37. Následují nadace a nadační fondy s 34% (21 nadací/nadačních fondů). Obecně prospěšné společnosti byly identifikovány 3. Jedna NNO má formu britské „charity“. Nejvíce NNO sídlí na území Hlavního města Prahy (33), 6 NNO sídlí v Jihomoravském kraji a třetím krajem s nejvyšším počtem NNO je kraj Moravskoslezský s 5 NNO. V Karlovarském kraji nesídlí jediná NNO věnující se NRP.

Velmi důležitou částí je i popis neziskového sektoru v oblasti NRP a zesíťování a spolupráce mezi jednotlivými NNO. A v neposlední řadě také vyhodnocení této spolupráce z pohledu zástupců NNO a pokus o identifikaci „nejvýznamnějších NNO v oblasti NRP“.

Současný systém NRP byl v rámci rozhovorů popsán jako roztržitý a typický vysokým počtem dětí v ústavní péči. Postupy jednotlivých úřadů byly popsány taktéž jako nejednotné, závislejší „kraj od kraje“. Jedním z velkých problémů, kterým NNO v oblasti NRP čelí je nekonceptnost financování, které vede k existenční nejistotě a ztěžuje práci NNO.

NRP byla v rámci rozhovorů rozdělena na dvě oblasti – na adopci a na pěstounskou péči. První jmenovaná forma NRP dle respondentů nemusí podstupovat mnoho změn, protože funguje dobře. Naopak pěstounská péče by měla projít řadou změn směrem k rozšíření jejích forem a také rozšíření služeb nabízených náhradním rodinám.

Dalším problémem je všeobecná neinformovanost o této oblasti, která je doprovázená nedostatkem literatury. Právě zlepšení povědomí o NRP je jedním z cílů, které si NNO kladou. Způsob spolupráce s veřejnou správou a to, jak je současný systém nastaven nejlépe popisuje výrok „bojujeme místo abychom pracovali“, přestože i z pohledu respondentů se situace za posledních několik let zlepšila.

Pokud se přesuneme k postojům, které zástupci NNO a veřejné správy zaujímají k připravované transformaci systému NRP, tak lze shrnout, že směřování od institucionální péče směrem k rozvoji NRP, homogenizaci výkonu SPOD, zavedení standardů a metodik je hodnoceno velmi kladně. Zástupci NNO mají pouze dílčí výhrady. Tyto výhrady pramení z pocitu, že změny jsou příliš dramatické a nevycházejí z praxe a ze současného systému, který sice není ideální, ale některé jeho části fungují velmi dobře. Jako hlavní překážky transformace identifikují respondenti nedostatek financí, který je pro všechny plánované změny nutný, nedostatek náhradních rodičů a nedostatek vůle k prosazení těchto změn v politickém systému i praxi.

Cílem všech respondentů a jejich NNO je „spokojená rodina a spokojené dítě“, potažmo spokojený pěstoun. Tohoto cíle chtějí dosáhnout tím, že všechny děti bez ohledu na jejich původ i případné hendikepy, budou mít šanci vyrůstat v rodinném prostředí. Dále také všechny rodiny budou mít přístup k tomu typu služeb, který jim bude nejvíce vyhovovat.

Při popisu ideálního systému NRP byla vyjmenována existence kvalitních metodik, standardů a možností vzdělávání v oblasti NRP pro účastníky SPOD, NRP i pro všechny profese, které se podílí na péči o děti, tedy pedagogy, gynekology, porodníky, pediatry atd.. V ideálním případě budou pro všechny rodiny dostupné služby a v případě náhradních rodin bude tato rodina provázena jednou organizací celým procesem NRP. Další součástí ideálního stavu je i efektivní financování, které bude fungovat na základě objednávek od orgánů veřejné správy, které budou zodpovědné za plánování a monitoring služeb v NRP. Tento typ vztahu odpovídá transakčnímu modelu vztahu NNO a veřejné správy.

V rámci rozhovorů se projevily různé přístupy k hledání inspirace v zahraničí, někteří respondenti poukazují na velmi odlišnou praxi v CZ a nevhodnost tohoto přejímání.

Všichni respondenti se shodli, že spolupráce je pro dobré fungování systému NRP stěžejní a je nutné ji co nejvíce rozvíjet. Nejvíce byla kritizována nespolečná spolupráce v rámci veřejné správy, která v důsledku vede k nefunkčnosti celého systému a také ztěžuje spolupráci v rámci neziskového sektoru. Jako hlavní překážka ve spolupráci v rámci neziskového sektoru bylo identifikováno financování, které podporuje konkurenční boj mezi NNO o tyto zdroje. Samotná spolupráce v rámci neziskového sektoru byla hodnocena nejjednodušší. Někteří respondenti ji považují za velmi dobrou, dle některých téměř

neexistuje. Jako příklady spolupráce byly uváděny skupiny NNO, jež se pravidelně schází a sdílí své plány a zkušenosti či spolupráce při vyjádření podpory připravované transformaci formou otevřeného dopisu MPSV. Za velmi důležité je považováno i sdílení informací o plánech do budoucna, což zabrání zbytečnému vynakládání úsilí stejným směrem nebo na stejné aktivity, které již budou zajištěny jinou NNO.

V rámci spolupráce NNO a veřejné správy byl kladen velký důraz na přesné vymezení postavení NNO v systému NRP, které je stanoveno platnou legislativou. Možnosti uplatnění NNO v NRP jsou dle respondentů značně limitované a NNO by v NRP mohly hrát mnohem důležitější roli. Rozhovory potvrdily selhání veřejné správy v oblasti NRP a identifikovaly NNO jako schopné tato selhání kompenzovat, pokud budou dobře nastaveny podmínky spolupráce s veřejnou správou. Tato spolupráce by měla spočívat především v nákupu služeb od NNO a delegování plánování a dohledu nad výkonem těchto služeb na veřejnou správu. NNO takto budou mít zajištěné financování a budou mít více prostoru pro výkon činností, na které jsou odborníky. Tento model odpovídá transakčnímu modelu vztahu NNO a veřejné správy, tak jak byl popsán Stevenem Rathgebem Smitema a Kirsten Grønbjerg.

Základní doporučení jsou naprosto ve shodě s připravovanými reformami systém NRP v CZ, tedy:

- Vytvoření sítě služeb pro preventivní práci v rodinách i služby pro náhradní rodiny
- Posílení kapacit orgánů sociálně právní ochrany dětí, soudů a dalších účastníků systému, jejich podpora formou vzdělávání
- Rozvoj náhradní rodinné péče (pěstounská péče na přechodnou dobu, specializovaná pěstounská péče, změna způsobu vyhledávání a příprav pěstounů, zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny)
- Homogenizace výkonu SPOD zavedením metodik a standardů (Prezentace MPSV transformace NRP, 2011).

Tyto změny bychom s ohledem na doporučení respondentů doplnila ještě o další bod, kterým by bylo vytvoření centrálního úřadu, který by se zabýval tematikou ohrožených

dětí a to ideálně ve spojení se vznikem soudu, který by se taktéž věnoval této problematice.

Další doporučení budou směřovat především ke zlepšení způsobu financování NNO ze státních rozpočtů, rozpočtů krajů i z EU. Dle zástupců NNO jsou orgány veřejné správy těmi, kdo by měl být zodpovědný za existenci všech potřebných služeb a pokud nejsou orgány veřejné správy schopné poskytovat tyto služby samy, tak si je mají na základě analýzy potřeb občanů žijících na jejich území, objednávat od NNO.

Dále je třeba zlepšit spolupráci na všech úrovních a v rámci všech zúčastněných sektorů. Samotný neziskový sektor má dle respondentů v této oblasti velké mezery. Taktéž bude třeba zlepšit postoj orgánů veřejné správy směrem k NNO směrem k větší rovnocennosti a partnerství.

Pro úspěšnou implementaci připravované legislativy bude také nutné získat a připravit velké množství náhradních rodičů. Aby toho bylo možné dosáhnout, tak bude třeba zaměřit velké úsilí na propagaci NRP, především jednotlivých forem pěstounské péče.

7 POUŽITÁ LITERATURA

Legislativa:

Občanský zákoník 40/1964 Sb.

„Nový“ občanský zákoník

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí 359/99 Sb.

„Nový“ zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon 83/1990 Sb. o sdružování občanů

Zákon 227/1997 Sb. o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů

Zákon 231/2010 Sb o obecně prospěšných společnostech.

§18 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Sdělení č. 104/1991 Sb. o Úmluvě o právech dítěte

Listina základních práv a svobod

Odborná literatura:

Bubleová, Kovařík (2003) *Prohlášení neziskových organizací ke stavu systému náhradní péče o dítě a rodinu*. In *Náhradní rodinná péče* 6/2003.

Deverová, L. (2010) *Právo pro organizace občanské společnosti*. In. M. Skovajsa a kol. *Občanský sektor*. Praha: Portál, str. 166- 212.
Dohnalová, M., Průša, L. (2011) *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika.

Hendl, J. (2005). *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál.

Hendrych Dušan a kol. (2009) *Správní právo – obecná část*, 7. vydání. Praha: C.H. Beck.

Horáková, P. (2011). *Problémy náhradní rodinné péče v České republice*. Praha: UK.

Hrdinová, A. (2010). *Analýza podpůrných služeb pro rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči v České republice*. Praha . UK.

Matějček, Z. (1999) *Náhradní rodinná péče*. Praha: Portál.

Muhič Disdarevič, S. (2010) *Občanský sektor, trh a stát z pohledu vybraných teorií* In. M. Skovajsa a kol. *Občanský sektor*. Praha: Portál, str. 90-109.

Novotná, V. a Burdová, E. (2007) *Zákon o sociálně – právní ochraně dětí – komentář*. Linde.

Pospíšil, M. et. al. (2009). *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Společnost pro výzkum neziskového sektoru.

Potůček, M. *Trh, stát a občanský sektor jako regulátory života společnosti*. In M. Potůček a kol. *Veřejná politika*. Praha: Slon.

Salamon, L. M. a Anheier, H. (1996). *The Emerging Nonprofit Sector: An Overview*. Manchester: Manchester University Press.

Salamon, L. M. a Anheier, H. (1996). *Defining the No- Profit sector: A cross- National Analysis*. Manchester University Press.

Škarabelová, S. (ed.) (2005). *Definice neziskového sektoru. Sborník příspěvků z internetové diskuze CVNS*. Brno: CVNS.

Skovajsa, M. (2010) *Občanská společnost a demokratický stát*. In. M. Skovajsa a kol. *Občanský sektor*. Praha: Portál, str. 62-85.

Skovajsa, M. (2010) *Organizovaná občanská společnost: Teorie a vývoj*. In. M. Skovajsa a kol. *Občanský sektor*. Praha: Portál, str. 30-56.

Smith, Steven Rathgeb a Kirsten A. Grønberg (2006). *Scope and Theory of Government-Nonprofit Relations*. In Walter W. Powell a Richard Steinberg (eds.). *The Non-Profit Sector. A Research Handbook*. 2nd Edition. New Haven and London: Yale University Press, s. 221-242.

Strauss, Anselm, Juliet Corbinová (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy, techniky, metody zakotvené teorie*. Boskovice: Nakladatelství Albert.

Švaříček, R. a Šedřová, K. a kol. (2007) *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Internetové zdroje: (staženo ke dni 4.12. 2012)

Adresář služeb v NRP <http://sluzby.nahradnirodina.cz/>

CVNS diskuze (CVNS http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/vytvoreni_CKNO.pdf)

Důvodová zpráva k novele zákona SPOD <http://www.mpsv.cz/cs/7259>
http://www.nahradnirodina.cz/files/File/soc_prav_analyza_prechodne_pestoun_pece.pdf

Katalog neziskovek <http://neziskovky.cz/katalog/>

Prezentace MPSV k transformaci pro NNO
([http://vzd.cz/sites/default/files/Prezentace MPSV Seminar k transformaci pro NNO a nadace.pdf](http://vzd.cz/sites/default/files/Prezentace_MPSV_Seminar_k_transformaci_pro_NNO_a_nadace.pdf))

IS Mikuláš (2011). Katalog služeb NNO pro náhradní rodiny IS Mikuláš.
<http://www.mikulasops.cz/sites/default/files/KATALOG%20NNO-NRP.pdf>

Prezentace transformace systému NRP <http://www.mpsv.cz/cs/7243>

Rozum a cit (2007). Pěstouni mají právo na služby. Rozum a cit.
<http://www.rozumacit.cz/obcanske-sdruzeni/projekty/realizovane-projekty/pestouni-maji-pravo-na-sluzby>

Rozum a cit (2010) Síť podpůrných organizací v NRP.

<http://www.rozumacit.cz/sites/default/files/obcanske-sdruzeni/ke-stazeni/prilohy/11-04-15/prehledporaden.pdf>

SNRP (2010). Průvodce NRP. <http://www.adoptce.com/ke-stazeni/brozura/>

SNRP (2010). Monitoring příprav na NRP.

http://www.nahradnirodina.cz/files/File/monitoring_priprav_na_nrp.pdf

SNRP (2011) Sociálně- právní analýza přechodné pěstounské péče.

Statistika NNO v CZ

http://www.neziskovky.cz/data/stat_NNO_tabulka_1990_2011txt11819.pdf

Statistiky NRP – MPSV <http://www.mpsv.cz/cs/7260>

Tisková zpráva 15.12. 2011 <http://www.mpsv.cz/cs/9449>

Výzkumy MPSV <http://www.mpsv.cz/cs/9448>

www.odsouzeni.cz

Webové stránky zmapovaných NNO:

<http://domus-cpr.cz/>

<http://isis.unas.cz/>

<http://janus-os.cz/>

<http://monteko.cz/nruk/>

<http://natama.cz/>

<http://oldrichovice.filadelfie.cz/>

<http://otevrena.rodina.sweb.cz/>

<http://pestouni.ova.sweb.cz/>

<http://tv.nova.cz/nadaceno>

<http://www.amalthea.pardubice.cz/>

<http://www.anrcr.cz/>

<http://www.arkadacentrum.cz/>

<http://www.clovekhledacloveka.cz/>

<http://www.cnrp.cz/>

<http://www.cpr-terezin.cz/>

<http://www.detemrodinuapeci.cz/>

<http://www.detipatridomu.cz/>

<http://www.divokehusy.cz/>

<http://www.dumrodin.cz/>

<http://www.fod.cz/>

<http://www.lata.cz/>

<http://www.letnidum.cz/>

<http://www.llp.cz/cz/>

<http://www.lumos.org.uk/>

<http://www.mikulasops.cz/>

<http://www.nadacecc.cz/>

<http://www.nadacecez.cz/>

<http://www.nadaceo2.cz/>

<http://www.nadaceokd.cz/>

<http://www.nadacesirius.cz/>

<http://www.nadacetm.cz/>

<http://www.nadacevia.cz/>

<http://www.nadacevodafone.cz/>

<http://www.nadacnifondalbert.cz/>

<http://www.nadacnifondjt.cz/>

<http://www.nahradnirodina.cz/>

<http://www.naruc.cz/>

<http://www.nasedite.cz/>

<http://www.nfveolia.cz/>

<http://www.nfvetrnik.cz/>

<http://www.nros.cz/>

<http://www.openfamily.cz/>

<http://www.os-dotek.cz/>

<http://www.osf.cz/>

<http://www.pestouni.cz/>

<http://www.pestvys.cz/>

<http://www.podkridly.cz/>

<http://www.preciosa.com/cs/firma/nadace-preciosa/>

<http://www.rodina-zdislavy.cz/>

<http://www.rozumacit.cz/>

<http://www.rozumacit.cz/>

<http://www.safrandetem.cz/uvod/>

<http://www.salinger.cz/>

<http://www.sos-vesnicky.cz/>

<http://www.spoludetem.cz/>

<http://www.strop-zlin.cz/>

<http://www.terezamaxovadetem.cz/>

<http://www.triada-centrum.cz/>

<http://www.trialog-brno.cz/>

<http://www.vdv.cz/uvod/>

<http://www.volny.cz/pecicka-cid/>

<http://www.vzd.cz/>

8 REJSTŘÍK

adopce, 1, 6, 9, 28, 40, 45, 46, 51, 67, 90
Anheier, 13, 16, 18, 89
Corbinová, 26, 90
Grønbjerg, 23, 24, 86, 90
hostitelská péče, 1, 10
náhradní péče, 2, 7, 88
náhradní rodinná péče, 2, 6, 88, 89
nestátní neziskové organizace, 13, 38
neziskový sektor, 4, 12, 15, 18, 24, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 87
osvojení, 28, 45
pěstounská péče, 2, 45, 51, 62, 84, 86
poručenská péče, 9
Pospíšil, 16, 17, 89
Potůček, 12, 20, 21, 22, 89
role, 1, 3, 15, 16, 20, 33, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 78, 79
Salamon, 13, 15, 18, 89
Smith, 23, 24, 90
SPOD, 1, 4, 5, 10, 11, 20, 21, 85, 86, 90
spolupráce, 1, 2, 4, 5, 18, 20, 21, 23, 37, 38, 39, 40, 43, 47, 51, 63, 69, 72, 73, 74, 75, 76,
77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 87
státní správa, 12, 64, 66, 72, 77
Strauss, 26, 90
Zakotvená teorie, 26

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1   Otázky k rozhovorům

Příloha 2   Tab. 1 Přehled NNO v oblasti NRP

Příloha 1

Otázky k rozhovorům:

Čím se zabývá Vaše NNO?

Jaká je Vaše pozice v této NNO?

Jak byste popsal/a situaci NRP v ČR?

Jaké jsou dle Vás možnosti neziskového sektoru v oblasti NRP v ČR?

Co by dle Vás mohlo zlepšit situaci NRP v ČR?

Jaké jsou dle Vašeho názoru nejvýznamnější NNO v oblasti NRP?

Existuje spolupráce mezi jednotlivými NNO a jak byste jí popsal/a?

Máte k tématu „Možnosti neziskového sektoru v oblasti náhradní rodinné péče“ nějaké vlastní komentáře?

Tab. 1

NÁZEV	KRAJ	MĚSTO	FORMA	WEB
Amalthea, o. s.	Pardubický	Pardubice	o.s.	http://www.amalthea.pardubice.cz/
Arkáda – sociálně psychologické centrum, o. s.	Jihočeský	Písek	o.s.	http://www.arkadacentrum.cz/
Asociace náhradních rodin České republiky	Praha	Praha	o.s.	http://www.anrcr.cz/
Centrum integrace dětí a mládeže	Praha	Praha	o.s.	http://www.volny.cz/pecicka-cid/
Centrum pro rodinu Náruč, o. s.	Liberecký	Turnov	o.s.	http://www.naruc.cz/
Centrum pro rodinu Terežín, o. s. – Poradna pro NRP	Ústecký	Litoměřice	o.s.	http://www.cpr-terezin.cz/
Člověk hledá člověka, o. s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.clovekhledacloveka.cz/
Dětem rodinu a péči, o.s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.detemrodinuapeci.cz/
Děti patří domů, o. s.	Pardubický	Svitavy	o.s.	http://www.detipatridomu.cz/
Domus – Centrum pro rodinu	Plzeňský	Plzeň	o.s.	http://domus-cpr.cz/
Dotek, o. s.	Moravskoslezský	Český Těšín	o.s.	http://www.os-dotek.cz/
Filadelfie – Přístav Oldřichovice	Moravskoslezský	Třinec	o.s.	http://oldrichovice.filadelfie.cz/
Fond ohrožených dětí, o.s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.fod.cz/
Fond ohrožených dětí – Centrum náhradní rodinné péče	Moravskoslezský	Ostrava	o.s.	http://www.cnrp.cz/
Informační středisko Mikuláš, o. p. s.	Praha	Praha	o.p.s.	http://www.mikulasops.cz/
Janus, o.s.	Jihomoravský	Brno	o.s.	http://janus-os.cz/
Kolpingova rodina Smečno	Středočeský	Slaný	o.s.	http://www.dumrodin.cz/
Lata, o.s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.lata.cz/
Letní dům	Praha	Praha	o.s.	http://www.letnidum.cz/
Liga lidských práv, o. s.	Jihomoravský	Brno	o.s.	http://www.llp.cz/cz/
Lumos	Praha	Praha	charity	http://www.lumos.org.uk/
Nadace ČEZ	Praha	Praha	nadace	http://www.nadacecez.cz/
Nadace člověk člověku	Praha	Praha	nadace	http://www.nadacecc.cz/
Nadace Dvoké husy	Praha	Praha	nadace	http://www.divokehusy.cz/
Nadace Naše dítě	Praha	Praha	nadace	http://www.nasedite.cz/
Nadace Nova	Praha	Praha	nadace	http://tv.nova.cz/nadacenova
Nadace O2	Praha	Praha	nadace	http://www.nadaceo2.cz/
Nadace OKD	Moravskoslezský	Ostrava	nadace	http://www.nadaceokd.cz/
Nadace Open Society Fund	Praha	Praha	nadace	http://www.osf.cz/
Nadace Preciosa	Liberecký	Jablonec nad Nisou	nadace	http://www.preciosa.com/cs/firma/nadace-preciosa/
Nadace Sirius	Praha	Praha	nadace	http://www.nadacesirius.cz/
Nadace táta a máma	Praha	Praha	nadace	http://www.nadacem.cz/
Nadace Terezy Maxové dětem	Praha	Praha	nadace	http://www.terezamaxovadetem.cz/
Nadace Via	Praha	Praha	nadace	http://www.nadacevia.cz/
Nadace Vodafone	Praha	Praha	nadace	http://www.nadacevodafone.cz/
Nadační fond Albert	Praha	Praha	n. f.	http://www.nadacnifondalbert.cz/
Nadační fond J&T	Praha	Praha	n. f.	http://www.nadacnifondjt.cz/
Nadační fond Rozum a cit	Praha	Praha	n. f.	http://www.rozumacit.cz/
Nadační fond Veolia	Praha	Praha	n. f.	http://www.nfveolia.cz/
Nadační fond Větrník	Olomoucký	Olomouc	n. f.	http://www.nfvetrnik.cz/
Náhradní rodiny ústeckého kraje, o.s.	Ústecký	Peruc	o.s.	http://monteko.cz/nruk/
Natama - Institut náhradní rodinné péče	Praha	Praha	o.s.	http://natama.cz/
NROS	Praha	Praha	nadace	http://www.nros.cz/
Občanské sdružení Salinger	Královéhradecký	Hradec Králové	o.s.	http://www.salinger.cz/
Občanské sdružení STROP - Středisko občanské pomoci	Zlínský	Zlín	o.s.	http://www.strop-zlin.cz/
OPEN FAMILY, o.p.s.	Jihomoravský	Brno	o.p.s.	http://www.openfamily.cz/
OS ISIS	Olomoucký	Olomouc	o.s.	http://isis.unas.cz/
Pěstounské rodiny kraje Vysočina, o. s.	Vysočina	Pelhřimov	o.s.	http://www.pestvys.cz/
Pod křídly, o.s.	Zlínský	Valašské Meziříčí	o.s.	http://www.podkridly.cz/
Rodina sv. Zdislavy	Zlínský	Hutisko Solanec	o.s.	http://www.rodina-zdislavy.cz/
Rozum a Cit, o. s.	Středočeský	Říčany	o.s.	http://www.rozumacit.cz/
Sdružení pěstounských rodin	Jihomoravský	Brno	o.s.	http://www.pestouni.cz/
Sdružení pěstounů v Ostravě	Moravskoslezský	Ostrava	o.s.	http://pestouni.ova.sweb.cz/
Sdružení SOS dětských vesniček	Praha	Praha	o.s.	http://www.sos-vesnicky.cz/
Společnost Otevřená rodina	Jihočeský	Hluboká nad Vltavou	o.s.	http://otvarena.rodina.sweb.cz/
Spolu dětem, o.p.s.	Praha	Praha	o.p.s.	http://www.spoludetem.cz/
Středisko náhradní rodinné péče, o. s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.nahradnirodina.cz/
ŠAFRÁN dětem, o. s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.saftrandetem.cz/uvod/
TRIADA – Poradenské centrum	Jihomoravský	Brno	o.s.	http://www.triada-centrum.cz/
TRIALOG	Jihomoravský	Brno	o.s.	http://www.trialog-brno.cz/
V zájmu dítěte, o. s.	Praha	Praha	o.s.	http://www.vzd.cz/
VDV Nadace Olgy Havlové	Praha	Praha	nadace	http://www.vdv.cz/uvod/

Autorka:

Bc. Ludmila Růžičková

1990 – 1999	8. ZŠ Kladno
1999 – 2003	Gymnázium Kladno
2003 – 2008	Univerzita Karlova Praha Fakulta humanitních studií Humanitní studia, Studium humanitní vzdělanosti (Bakalářská práce „Ženy v managementu divadel: případová studie“)
2008 – současnost společnosti	Univerzita Karlova Praha Fakulta humanitních studií, Katedra studií občanské